



Maisemaselvitys

Tietoa maisemasta ja suuntaviivoja suunnittelun tueksi

OPAS 9 | 2013

MAISEMASELVITYS

TIETOA MAISEMASTA JA SUUNTAVIIVOJA SUUNNITTELUN TUEKSI

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Teksti: Marie Nyman

Toimitus: Anna-Leena Seppälä

Toimituskunta: Merja Haliseva-Soila (Varsinais-Suomen ELY-keskus), Maunu Häyrynen (Turun yliopisto), Sirkka Lehto (Satakuntaliitto), Liisa Nummelin (Satakunnan Museo), Heidi Saaristo-Levin (Paraisten kaupunki), Eija Suna (Turun museokeskus), Tuuli Vesanto (Turun kaupunki), Kirsti Virkki (Varsinais-Suomen ELY-keskus), Kaisa Äijö (Varsinais-Suomen liitto)

Taitto: ELVI

Kansikuva: Niina Uusi-Seppä

ISBN 978-952-257-890-7 (painettu)

ISBN 978-952-257-891-4 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (painettu)

ISSN 2242-2935 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-891-4

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Johdanto	3
Maiseman käsitteitä	4
Maisema maankäytön suunnittelun lähtökohtana	6
Eurooppalainen maisemayleissopimus	8
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	9
Maisemaselvitys eri kaavatasoilla ja hankkeissa	12
Maiseman arvo ja arvottaminen	16
Maiseman sietokyky.....	21
Maisemaselvityksen tavoitteet ja sisältö.....	25
Esimerkki maisemaselvityksestä	30
Lainsäädäntö	38
Maisemaselvitykseen liittyvät aineistot.....	46



Johdanto

Maisemassa ilmenee kulttuuri- ja luontoperintömme monimuotoisuus. Suomen maisemien vanhinta kerrostumaa edustavat luonnonhistoriallisten ilmiöiden, jääkauden ja muinaisen Itämeren vaiheiden jäljet tuhansien vuosien takaa. Maisema on muodostanut edellytykset ihmisen toiminnalle. Suomelle ominaisia maisemia ovat esimerkiksi järvimaisemat, metsät ja maatalousmaisemat. Arvokkaita erityispiirteitä ovat esimerkiksi saaristomeri, tunturialueet ja maanousemarannikko. Maisemamme ominaisluonne ja erityispiirteet ovat meidän yhteistä omaisuuttamme, josta olemme vastuussa.

Maaseudun kulttuurimaisemista edustavimmat on valittu valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden joukkoon. Myös valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja muinaisjäännökset ovat kohteita, joilla on maisemalliset arvot ja niiden turvaaminen tulee ottaa tavallista paremmin huomioon. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoit-

teissa todetaan, että valtakunnallisesti merkittävien kulttuuri- ja luontoperintön arvojen säilyminen tulee varmistaa alueiden käytön suunnittelussa. Nopeasti muuttuvat maankäyttötavat tekevät maisema-arvojen tunnistamisesta ja alueiden kestävästä käytöstä ja kehityksestä erityisen tärkeää. Maisemaselvitys varmistaa osaltaan sen, että maankäytön suunnitelmasta muotoutuu luonnonarvojen, virkistyskäytön sekä asumis- ja yritystoimintojen kannalta mielekäs, viihtyisä ja toimiva kokonaisuus. Laadukkaaseen maisemaselvitykseen pohjautuva yleiskaavoitus ja muu suunnittelu luovat edellytykset ylläpitää maiseman ominaisluonnetta ja arvoja.

Oppaaseen on koottu tietoa maisemasta ja maisemaselvityksen tavoitteista ja sisällöstä. Maisemaselvityso-
pas on avuksi mm. kuntien päättäjille, kaavoittajille, lupa-asiodien käsittelijöille sekä konsulteille – niin tilaajille kuin selvityksen tekijöillekin maisemaselvityksen sisällön määrittämiseksi ja ymmärtämiseksi.

Varsinais-Suomen ja Satakunnan maisemille ominaista on historiallinen syvyys ja monipuolisuus sekä luonnon monimuotoisuus. Arvokkaita kulttuuriympäristöjä on valtakunnallisesti katsottuna runsaasti ja ne keskittyvät jokilaaksoihin ja muiden vesistöjen ympäristöön. Alueen arvokkaisiin erityispiirteisiin kuuluu saaristo. Kuvassa saaristomaisemaa Nauvon Mälhamnista.

Kuva: Tapio Heikkilä

Maiseman käsitteitä

Maisema:

1) Muodostuu elollisista ja elottomista tekijöistä sekä ihmisen tuottamasta vaikutuksesta, jotka ovat ns. maiseman perustekijöitä, niiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä maiseman visuaalisesti hahmotettavasta ilmiöstä, maisemakuvasta.

2) Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen mukaan maisema tarkoittaa aluetta sellaisena kuin ihmiset sen mieltävät, ja jonka ominaisuudet johtuvat luonnon ja/tai ihmisen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta.

Maisemarakenne: Muodostuu maiseman perustekijöiden keskinäisestä suhteesta ja vaihtelusta, jossa maiseman solmukohtat ja maamerkit jäsentävät maisemaa.

Maisemakuva: Maiseman visuaalisesti hahmotettava ilmiö.

Maisematila: Tila, jonka muodostavat maiseman perustekijät ja niiden keskinäiset suhteet. Maisematilat voivat olla selkeästi rajoittuvia tilakokonaisuuksia tai laajoja rajautumattomia avoimia alueita. Maisematilat voivat muodostaa tilasarjoja.

Maiseman sietokyky: Tarkoitetaan sitä, kuinka paljon maisemarakenne, maisemakuva tai erilliset maiseman perustekijät voivat muuttua menettämättä ominaispiirteitään.

Maisemavaurio: Tapahtumasta tai toimenpiteestä aiheutunut maisemarakenteen ominaispiirteiden tai maisemakuvan laadun heikentyminen. Maisemavauriot voivat olla pysyviä, ajan myötä korjaantuvia tai maisemoinnilla korjattavissa.

Maiseman solmukohta: Useiden maiseman perustekijöiden leikkauspiste tai kohtauspaikka.

Reunavyöhyke: Rajaa maisematilaa. Esimerkiksi peltoa rajaavat puut ja muu kasvillisuus muodostavat maisematilan reunavyöhykkeen.

Maamerkki: Luonnonelementti tai ihmisen toiminnan tulos, joka erottuu muusta ympäristöstä joko sijaintinsa (vrt. maisemarakenne), visuaalisen hahmotettavuuden/ominaisuuden (vrt. maisemakuva) tai siihen liitetyn merkityksen vuoksi. Tyypillisiä maamerkkejä ovat kalliot, kirkot ja muut korkeat rakennukset.

Maisemamaakunta: Suomi on jaettu kymmeneen luonnonpiirteiltään yhtenäiseen maisemamaakuntaan. (Maisemanhoito, Maisema-alue työryhmän mietintö I, ympäristöministeriö, mietintö 66/1992.)

Maisematyyppi: Maisemaa voidaan tyypitellä luonnonmaisemaksi ja kulttuurimaisemaksi sen mukaan, onko maisema ensisijaisesti luonnonelementtien tai ihmisen toiminnan tulosta. Tämän lisäksi maisemaa voidaan tyypitellä esimerkiksi maisemarakenteen, maisemakuvan, maankäytön, kulttuuripiirteiden, luonnonpiirteiden jne perusteella. Yleisiä maisematyppejä ovat esim. kaupunki-, saaristo-, järvi- ja maatalousmaisema.

Perinnemaisema ja perinnebiotooppi: Perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaama alue, jonka historialliset piirteet ovat säilyneet. Perinnemaisemia ovat esimerkiksi niityt ja hakamaat ja niiden käyttöön liittyvät rakenteet ja rakennelmat. Kulttuuri- ja perinnemaisema-käsitteet ovat osin päällekkäiset, perinnemaisema on usein melko pienialainen ja osa laajaa kulttuurimaisemaa. Perinnebiotoopeiksi nimitetään pääosin niitty- ja laiduntalouden monilajisia luontotyppejä esim. kuivat ja kosteat niityt, hakamaat ja metsälaitumet.

Kulttuuriympäristö: Kulttuuriympäristö on yleiskäsite. Sillä tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristöön liittyy myös ihmisen suhde ympäristöönsä ennen ja nyt; sille annetut merkitykset, tulkinnat ja sen erilaiset nimeämiset. Tarkemmin kulttuuriympäristöä voidaan kuvata käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennettu kulttuuriympäristö. Kulttuuriympäristöön kuuluvat myös muinaisjäännökset ja perinnebiotoopit.

Rakennettu kulttuuriympäristö, rakennusperintö: Käsite viittaa sekä konkreettisesti rakennettuun ympäristöön että maankäytön ja rakentamisen historiaan ja tapaan, jolla se on syntynyt. Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihoista, puistoista sekä erilaisista rakenteista (kuten esim. kadut tai kanavat). Rakennusperintö on pääsääntöisesti synonyymi rakennetulle kulttuuriympäristölle, joskus käsitettä käytetään tarkoittaen erityisesti vanhoja rakennuksia.

Maisemapolitiikka tarkoittaa toimivaltaisten viranomaisten muotoilemia yleisiä periaatteita, strategioita ja ohjeita, jotka mahdollistavat erityiset maiseman suojelu-, hoito- ja suunnittelutoimenpiteet

Maiseman laatutavoite tarkoittaa sellaisia yksittäiseen maisemaan kohdistuvia tavoitteita, jotka muotoilevat toimivaltaiset viranomaiset. Tavoitteet muotoillaan niiden toiveiden pohjalta, joita yleisöllä on ympäristönsä maisemallisiin piirteisiin liittyen.

Maisemansuojelu tarkoittaa maiseman erityis- tai ominaispiirteiden säilyttämistä ja ylläpitoa toimenpitein, jotka ovat perusteltuja luonnonmuotojen ja /tai ihmisen toiminnan perinnearvon vuoksi.

Maisemanhoito tarkoittaa toimintaa, jolla kestävän kehityksen näkökulmasta varmistetaan maiseman säännöllinen hoitaminen ja jolla ohjataan ja yhteensovitetään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön kehityksen aiheuttamia muutoksia.

Maisemasuunnittelu tarkoittaa voimakasta ennakoivaa toimintaa, jonka tarkoituksena on parantaa, ennallistaa tai luoda maisemia.

Lähde:

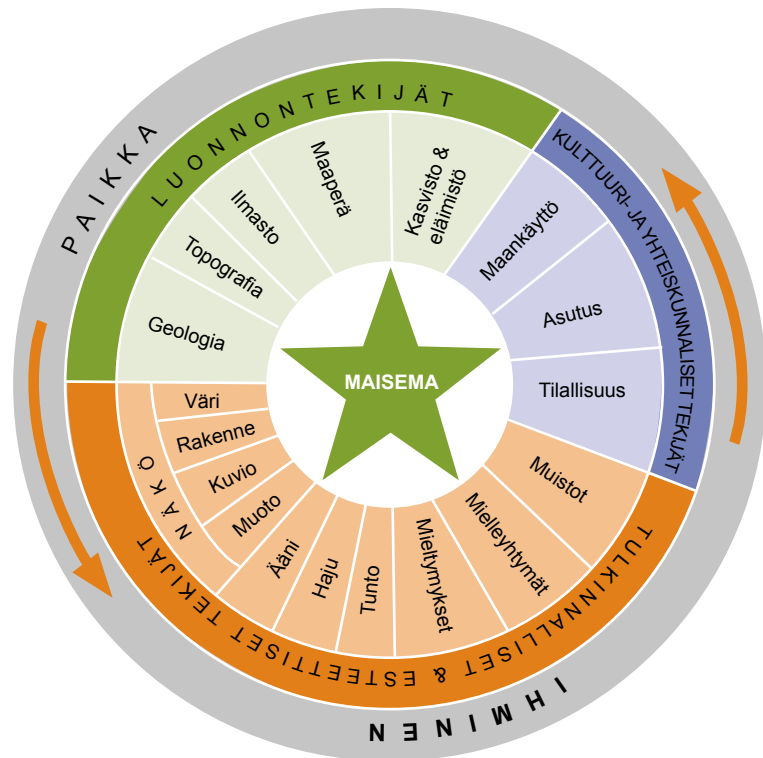
Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä. Ympäristöministeriö ja Museovirasto.2006. www.rakennusperinto.fi
Eurooppalainen maisemayleissopimus. 1 luku Yleiset määräykset 1 artikla Määritelmät. 2008. www.coe.int

Maisema maankäytön suunnittelun lähtökohtana

MAISEMA ON KOKONAISSUUS, JOKA ON JATKUVASSA MUUTOSTILASSA SEKÄ LUONNON ETTÄ IHMISEN VAIKUTUKSESTA.

Maisema määritellään yleiskielessä usein näköalaksi ja etenkin luonnonnäkymää tarkoittavaksi. Maisema käsittää kuitenkin laajemman kokonaisuuden kuin maiseman visuaalisesti havaittavan osan.

Maisema voidaan jakaa **luonnonmaisemaan** ja **kulttuurimaisemaan**, mutta nykyään painotetaan maiseman käsittelemistä **kokonaisuutena**, jossa luonto- ja kulttuuritekijät ovat vuorovaikutuksessa. Maiseman jako luonnon- ja kulttuurimaisemaan ei ole aivan yksinkertainen, sillä varsinaista luonnonmaisemaa, johon ihminen ei ole lainkaan vaikuttanut, on jäljellä enää hyvin vähän. Kaupunkimaisema on ihmisen toiminnan tulosta ja voidaan siten myös määritellä kulttuurimaisemaksi. Maisema muodostuu ihmisen ja paikan suhteesta ja maiseman kokemiseen liittyy luonnon- ja kulttuuritekijöiden lisäksi myös se, miten ihmiset mieltävät maiseman ja ihmisten esteettiset käsitykset. Maisemalla tarkoitetaan kaikkia maa-alueita,



Maiseman identiteetti syntyy ihmisen ja paikan suhteesta. Kulttuuri- ja luontopiirteiden muodostaman maiseman perusrungon ohella maisemaan liittyy myös esteettisiä ja tulkinnallisia näkökulmia. (käännös: Marie Nyman)

Lähde: Landscape Character Assessment – Guidance for England and Scotland. Carys Swanwick and Land Use Consultants. Scottish Natural Heritage ja The Countryside Agency. 2002. Edinburgh / Gloucestershire.

niin luonnonalueita, maaseutua, taajamia kuin taajamien reuna-alueitakin, sekä vesi-alueita, kuten sisävesi- ja merialueita ja myös vedenalaisia maisemia. Maisemakäsitettä voi käyttää eri mittakaavoissa, se ei koske ainoastaan isoja alueita.

Maisemalla on ajallinen syvyys, jonka eri kerroksissa voi nähdä sekä luonnon prosessien että ihmisen kulttuurivaikutuksen jäljet. Maiseman identiteetti, ominaisluonne, tekee siitä tunnistettavan ja ainutlaatuisen. Maisema on osa ihmisen elinympäristöä ja yhteisön paikkaidentiteetti on sidoksissa maisemaan. Maisema on jatkuvassa muutostilassa, niin luonnon kuin kulttuurin vaikutuksesta. Pitkäaikaisen ja laaja-alaisen elinkeinotoiminnan myötä ovat muotoutuneet maa- ja metsätalousmaisemat, jotka myös jatkuvasti kehittyvät. Maan käytön nopeat ja suuret muutokset muuttavat maisemien ominaisluonteita. Toisen maailmansodan jälkeinen nopea kaupungistuminen sekä teiden ja tuotantorakenteiden lisääntyminen luovat paljon "uusia maisemia". Ihmisen havainnoista merkittävä osa on visuaalista, mutta myös äänimaisema on tärkeä osa maiseman kokemista. Äänimaisema koostuu ihmisen ja muun luonnon sekä yhdyskuntatointojen äänistä ja hiljaisuudesta. Äänimaisemat muuttuvat ajan myötä, minkä takia äänimaisemat ovat osa kulttuuriperintöä.



Myös kaupunkimaisema on maisema. Maisemalla on merkitystä yhtäläillä maaseudulla kuin kaupunkiympäristössäkin. Kuvassa Aurajokimaisemaa Tuomaansillalta. Kuva: Tuuli Vesanto

Maiseman muutoksen tulisi tapahtua hallitusti. Yhtenä suunnittelun lähtökohtana tulee olla maiseman historian selvittäminen, muutoksen ymmärtäminen sekä arvojen analysointi ja vertaileminen, jolloin muutos voidaan sovitaa parhaalla mahdollisella tavalla maiseman luonteeseen. Luonnonmaiseman ja kulttuuriympäristön erityispiirteet voidaan turvata säilyttämällä maisemassa näkyvät ihmisen pitkäaikaisen läsnäolon jäljet tasapainoisesti sekä korostamalla luonnonmaisemaa ja kulttuuriympäristöä paikallisen identiteetin vahvistajana.

Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen myötä yleiset vaatimukset koskien maiseman kuvaamista ja arvioimista muutoksien yhteydessä ovat lisääntyneet. Maisemakäsitettä ei ole erikseen määritelty Suomen lainsäädännössä. Maisemanäkökohdat on sisällytetty maankäyttö- ja rakennuslakiin, luonnonsuojelulakiin, maa-aineslakiin, muinaismuistolakiin, maa- ja metsätalouden säädöksiin sekä muihin ympäristön kauneus- ja kulttuuriarvoihin vaikuttaviin säädöksiin.

Eurooppalainen maisemayleissopimus

Sopimuksen tavoitteena on maisema-arvojen vaaliminen

Eurooppalainen maisemayleissopimus eli maisemasopimus on ensimmäinen kansainvälinen sopimus, joka koskee yksinomaan maisemaa. Euroopan neuvostossa valmisteltu sopimus velvoittaa viranomaisia vaalimaan maisema-arvoja ja kehottaa kansalaisia ja muita tahoja osallistumaan maisemaa koskevaan päätöksentekoon alueellaan.

Maisemayleissopimuksen tavoitteena on maisemansuojelun, -hoidon ja -suunnittelun edistäminen sekä eurooppalaisen yhteistyön järjestäminen maisemaa koskevissa asioissa.

Sopimukseen sisältyvät velvoitteet ja toimenpiteet

Sopimus edellyttää, että maisemien arvo olennaisena osana ihmisen kulttuuri- ja luonnonympäristöä tunnustetaan lainsäädännössä. Maisemanäkökohdat on otettava huomioon niissä toimenpiteissä, joilla voi olla vaikutusta maisemaan, kuten esimerkiksi alue- ja kaupunkisuunnittelupolitiikassa, maatalouspolitiikassa ja muissa sektoripolitiikoissa. Sen lisäksi on otettava käyttöön menettelytapoja, joiden avulla kansalaiset ja viranomaiset voivat osallistua maisemapolitiikan määrittelemiseen ja toteuttamiseen.

Sopimuksessa esitetään ne erityiset toimenpiteet, joiden avulla maisemapolitiikkaa toteutetaan. Jäsenvaltiot sitoutuvat

- lisäämään kansalaisten, viranomaisten ja elinkeinoelämän tietoisuutta maiseman merkityksestä,
- edistämään eri asiantuntijoiden ja oppilaitosten edustajien osaamista,
- määrittämään ja arvioimaan maisemat ottamalla huomioon väestön ja eri tahojen niille antaman arvon,
- määrittelemään maiseman laadulliset tavoitteet yhteistyössä eri tahojen kanssa sekä
- ottamaan käyttöön keinoja maiseman suojeluun, hoitoon ja suunnitteluun.

Suomi hyväksyi 16. 12. 2005 eurooppalaisen maisemayleissopimuksen. Sopimus ja siihen liittyvä laki on saatettu voimaan erillisellä asetuksella niin, että sopimus on tullut kansallisesti voimaan 1. 4. 2006.

Lähde: Eurooppalainen maisemayleissopimus. Ympäristöministeriö. Päivitetty 2.2.2011. www.ym.fi

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Alueidenkäyttötavoitteiden tehtävä

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää.

Alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on

- varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa,
- auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet, joista tärkeimmät ovat hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys,
- toimia kaavoituksen ennakko-ohjauksen välineenä valtakunnallisesti merkittävissä alueidenkäytön kysymyksissä ja edistää ennakko-ohjauksen johdonmukaisuutta ja yhtenäisyyttä,
- edistää kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Suomessa sekä
- luoda alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiselle.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan tavoitteet on otettava huomioon ja niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet käsittelevät seuraavia kokonaisuuksia:

1. toimiva aluerakenne
2. eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
3. kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
4. toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
5. Helsingin seudun erityiskysymykset
6. luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet.

Valtioneuvoston päätökset koskien kohtia 3. kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat sekä 6. luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet löytyvät kokonaisuudessaan oppaaseen kootusta lainsäädäntölistauksesta. Listauksesta löytyy myös maiseman kannalta erityisen oleelliset osat kohdasta 2. eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu.

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2009. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon suunnittelun lähtökohtina.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Arvokkaat maisema-alueet ovat edustavimpia maaseudun kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu sekä monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen maaseudun luontoon, että hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Valtioneuvoston päätös velvoittaa kehittämään ja tukemaan alueiden maisemanhoitoa. Monille alueille on tehty maisemanhoidon suunnitelmia, ja maisemanhoidon neuvontaa on edistetty muun muassa maatalouden neuvontajärjestöjen yhteistyönä. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Ne tulee muun muassa sisällyttää maakuntakaavoihin. (Ympäristöministeriö)

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Valtakunnalliseen inventointiin valitut kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2009. Kohdelista ja kohdekuvaukset löytyvät Museoviraston RKY-sivustolta. (Museovirasto)

Muinaisjäännökset

Muinaisjäännökset ovat maassa tai vedessä säilyneitä muistoja menneistä sukupolvista. Ne kertovat elämisestä, asumisesta, liikkumisesta, elinkeinojen ja uskonnon harjoittamisesta sekä kuolleiden hautaamisesta. Jotkut muinaisjäännökset, kuten hautaröykkiöt, uhrikivet ja linnavuoret, erottuvat maisemassa vielä tänäkin päivänä. Toiset ovat kokonaan maan peitossa kuten asuin- ja työpaikat ja maahan kaivetut haudat. Veden alla yleisimpiä muinaisjäännöksiä ovat laivojen hylät. Museoviraston ylläpitämästä Muinaisjäännösrekisteristä löytyy tiedot Suomen kiinteistä, muinaismuistolain rauhoittamista muinaisjäännöksistä. (Museovirasto)

Lähde:

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Ympäristöministeriö.

Päivitetty 17.8.2012. www.ym.fi

Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö.

Päivitetty 26.2.2013. www.ym.fi

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Museovirasto. 2009. www.rky.fi

Arkeologinen kulttuuriperintö. Museovirasto.

Päivitetty 7.3.2012. www.nba.fi

Muita maiseman erityisalueita lainsäädännössä:

Maisemanhoitoalue

Luonnonsuojelulaki tarjoaa mahdollisuuden erityisten maisemanhoitoalueiden perustamiseen. Lain 32 §:n mukaan sellainen voidaan perustaa luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Valtakunnallisesti merkittävän maisemanhoitoalueen perustamisesta luonnonsuojelulla päättää ympäristöministeriö, muusta alueesta ELY-keskus maakunnan liiton esityksestä. (Ympäristöministeriö)

Lähde: Maisemanhoitoalueet. Ympäristöministeriö.
Päivitetty 8.3.2013. www.ym.fi

Kansallinen kaupunkipuisto

Kansallinen kaupunkipuisto voidaan perustaa, kun halutaan säilyttää kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaisema, historialliset ominaispiirteet tai kaupunkikuvalliset, sosiaaliset, virkistykelliset tai muut erityiset arvot. Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan liittää alueita, jotka on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelu-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston kannalta sopivaan käyttöön. Alueiden on oltava ensisijaisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön omistamia. Omistajan suostumuksella kaupunkipuistoon voidaan liittää myös muita alueita. Hakemuksen kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta tekee kaupunki. Hakemus valmistellaan yhteistyössä kaupunkilaisten, puiston alueella maata tai rakennuksia omistavien sekä ympäristöviranomaisten - lähinnä ympäristöministeriön - kanssa. Päätöksen kaupunkipuiston perustamisesta tekee ympäristöministeriö. Päätöksen yhteydessä voidaan antaa määräyksiä, jotka kaupunginhallitus on ennen päätöksentekoa hyväksynyt. (Ympäristöministeriö)

Lähde: Kansalliset kaupunkipuistot. Ympäristöministeriö.
Päivitetty 3.9.2012. www.ym.fi

Maisemaselvitys eri kaavatasoilla ja hankkeissa

MAISEMASELVITYS ON TÄRKEÄ VÄLINE MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA JA MAISEMAN MUUTOKSEN ARVIOINNISSA.

Maisema on tärkeä osa hyvää elinympäristöä ja maisemaselvityksen tulee olla olennainen ja luonnollinen osa suunnitteluprosessia. Maankäyttö- ja rakennuslain yleisiä tavoitteita on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen siten, että luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä (MRL 1 §). Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa kiinnitetään tarkemmin huomiota ihmisen elinympäristön laatuun. Hyvän elinympäristön laadun kriteeriksi luetaan terveellisyys, turvallisuus, toimivuus ja viihtyvyys.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tehtävä on osaltaan tukea ja edistää maankäyttö- ja rakennuslain yleisten tavoitteiden sekä laissa määriteltyjen alueidenkäytön suunnittelun tavoitteiden saavuttamista, joista keskeisimpiä ovat kestävä kehitys ja hyvä elinympäristö. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet kokonaisuudessaan edistävät maiseman ja

erityisesti kansallisen kulttuuriperinnön säilymistä ja niiden huomioon ottamista alueidenkäytön suunnittelussa. Myös tavoitteella eheyttää yhdyskuntarakennetta on vaikutuksia maisemakuvan kannalta. Maakuntakaavoituksessa ja muussa maakunnan suunnittelussa, yleiskaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa huomioidaan yleistavoitteet. Erityistavoitteet koskevat kaikkia kaavatasoja, mikäli tavoitetta ei erikseen kohdenneta koskemaan tiettyä kaavatasoa.

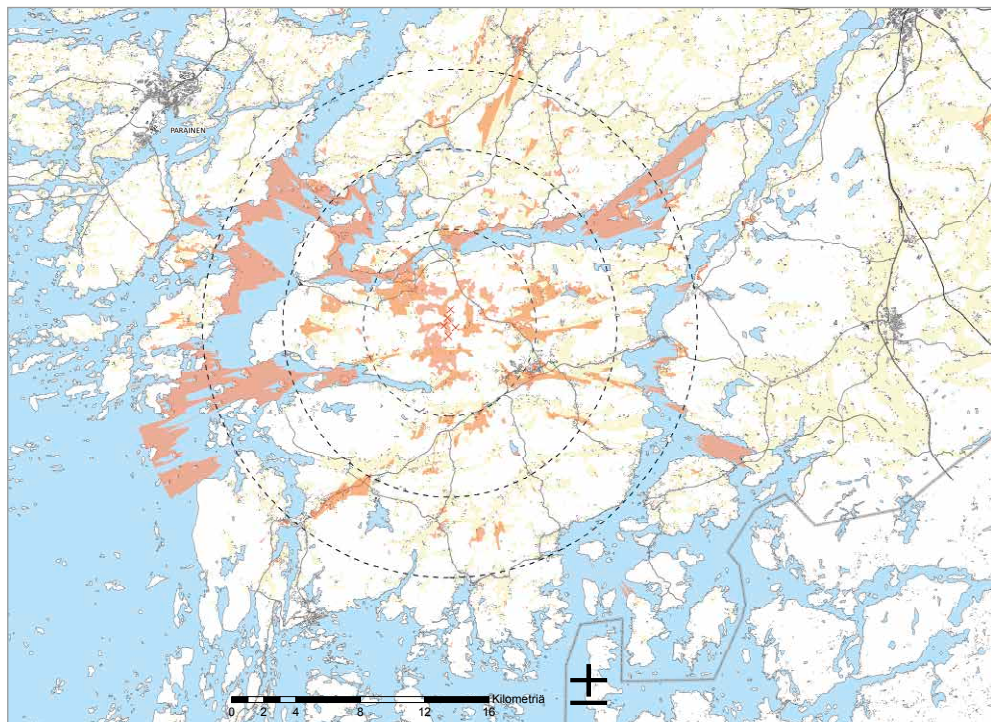
Maisemaselvityksiä tehdään alueiden käytön suunnittelun ja monien hankkeiden yhteydessä. Maisemaselvitys tuottaa tietoa maisemasta ja maiseman muutoksista. Maisemaselvityksen avulla tuotetaan lähtötietoja suunnittelun tueksi ja selvityksen pohjalta voidaan arvioida maisemavaikutuksia sekä esittää haittojen lieventämiskeinoja päätöksenteon yhteydessä. Maisemaselvityksen

avulla voidaan suunnittelussa edistää maiseman ominaispiirteiden ja arvojen säilymistä tai vahvistumista muutoksien yhteydessä. Maisemavaikutusten arviointi perustuu maisemaselvitykseen. Maisemaselvityksen ja maisemavaikutusten arvioinnin raportointi tapahtuu eri vaiheissa kaavan tai hankkeen suunnitteluprosessia. Maisemaselvitys tulee tehdä ennen varsinaista suunnittelua, jolloin selvitys tukee suunnittelutyötä, vaikutusten arviointia ja päätöksentekoa. Maisemavaikutusten arviointi tehdään vaihtoehtojen tai suunnitelmaluonnoksen valmistuttua. Oleellista maisemaselvitystarpeen arvioinnissa on miten merkittävästi suunnitelma muuttaa maisemaa. Hanke- ja kaavasunnitelmissa maisemaselvitys tulee tehdä erityisesti maiseman arvoalueille tai niiden läheisyyteen suunniteltaessa, jolloin maiseman arvojen tulee olla lähtökohtana suunnitelmille ja toimenpiteille. Maisemaselvitys tulee tehdä

myös aina jos suunnitelmasta voi olla haitallisia vaikutuksia maisemalle.

Maisemaselvityksiä tehdään **kai-killi kaavatasoilla eri tarkkuuksilla** suunnitelman ratkaisujen pohjaksi. Selvitys auttaa mm. mahdollisen täydennysrakentamisen sijainnin sekä mittakaavan ja rakentamistavan määrittelemisessä. Maakunnallisella tasolla maisemaselvityksen tehtävä on koota yleispiirteisemmin taustatiedot strategisen suunnittelun pohjaksi. Maakuntakaavoituksen yhteydessä selvitetään ja osoitetaan mm. valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuudet. Maiseman kehitystä kaupungeissa ja kunnissa ohjaa etenkin yleiskaava. Yleiskaava määrää rakentamiselle soveltuvat ja sopimattomat alueet sekä muuhun maankäyttöön sopivat alueet. Asemakaavoituksen pohjaksi laadittavan maisemaselvityksen perusteella voidaan arvioida miten rakentaminen parhaiten sovitetaan maisemaan.

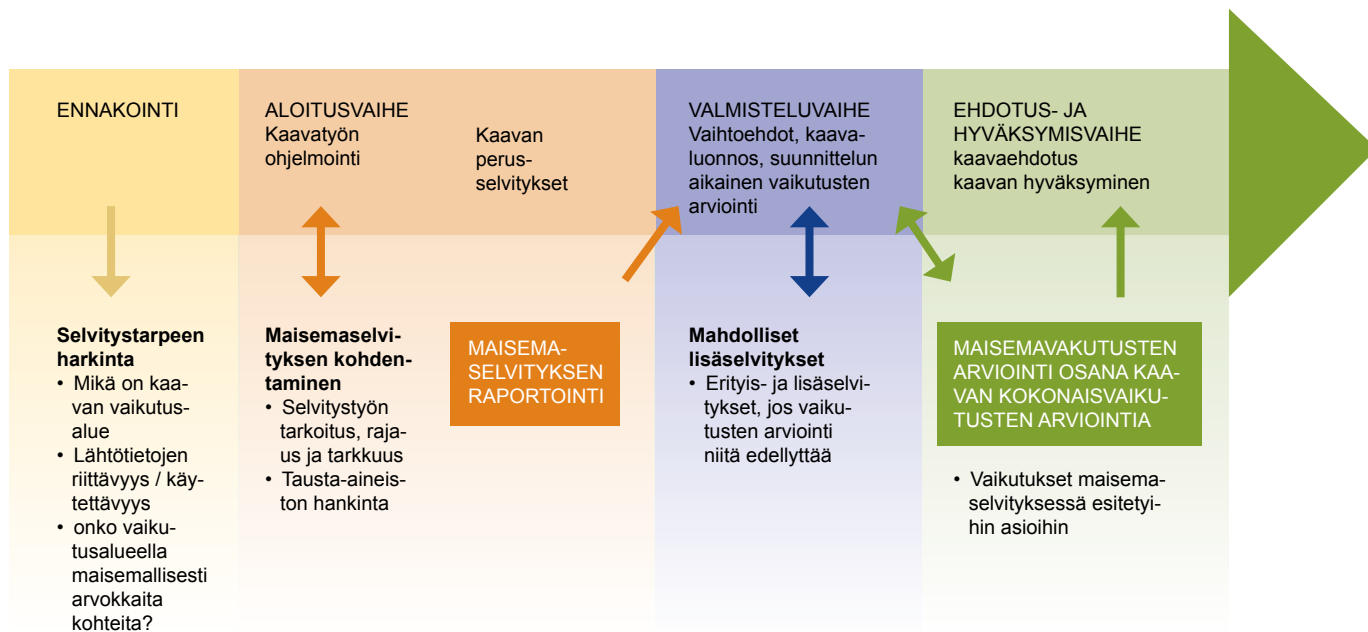
Maankäyttö- ja rakennuslaissa kaikkien kaavatasojen sisältövaatimuksissa (MRL 28 §, MRL 39 §, MRL 54 §) on todettu, että **maiseman, kulttuuriperinnön ja luonnon arvoja tulee vaalia suunnittelussa**. Mais-



Tuulivoimalan rakennuslupahakemukseen tulee liittää selvitys hankkeen vaikutuksista maisemaan ja naapureihin. Maisemavaikutusten arvioinnissa tuulivoimaloiden näkyvyyttä maisemassa voidaan havainnollistaa paikkatietomenetelmin. Myös vaikutukset ääni- ja valomaisemaan sekä hiljaisiin alueisiin tulee arvioida. Kuva: Varsinais-Suomen liitto

maselvityksiä ei tehdä vain kaavan vaihtoehtojen vaikutusten arvioimiseksi, vaan selvityksiä tehdään myös sen vuoksi että niiden tulee vaikuttaa kaavojen sisältöön lain vaatimalla tavalla. Eri kaava- ja suunnittelutasoille ei ole laissa asetettuja tarkkoja säännöksiä koskien maisemaselvitystä, mutta maankäyttö- ja rakennuslain yleisissä säännöksissä (MRL 9 §) todetaan että kaavan tulee perustua **riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin**.

Riittävällä tiedolla kunnan alueella olevista arvokkaista maisemista voidaan suunnittelussa arvioida ne



Maisemaselvitys osana kaavaprosessia.

kohteet ja alueet, joiden säilyminen tulee turvata. Mitkä ovat riittävät selvitykset ja tutkimukset, on pohdittava jokaisen laadittavan kaavan kohdalla erikseen sen mukaan mikä on tarpeen että kaavan vaikutukset voidaan arvioida. Mikäli kaavan sisältövaatimuksia ei ole huomioitu lain edellyttämällä tavalla, voi kaavaan hakea muutosta valittamalla kaavan hyväksymispäätöksestä.

Maisemaselvityksiä tehdään myös eri hankkeita ja lupahakemuksia varten. Ympäristövaikutusten arviointime-

nettelyä koskevassa laissa (YVAL2§) tarkoitetaan hankkeiden ja toimintojen aiheuttamia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia, muun muassa **yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön**. Maisemaa merkittävästi muuttavia maankäyttömuotoja tai toimintoja suunniteltaessa tulee tehdä maisemaselvitys, jotta pystytään arvioimaan vaikutukset maisemaan. Maisemaa muuttavia ja maisemalle mahdollisesti haitalliseksi koettuja hankkeita ovat mm.

moottoritiet, valtatie, avolouhokset, tuulivoimalat, voimalinjat ja mastot. Valtioneuvoston asetuksessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä on lueteltu hankkeita, joihin sovelletaan arviointimenettelyä (6 §) sekä mitä tulee tarkastella kun harkitaan arviointimenettelyn soveltamista yksittäistapauksessa (7 §). Maankäyttö ja rakennusasetuksen (64 §) mukaan **maston** tai soveltuvin osin **tuulivoimalan** rakennus- tai toimenpidelupahakemukseen tulee liittää selvitys hankkeen vaikutuksista maisemaan ja naapureihin. Ympäristöministeriö on laatinut oppaat mastojen ja tuulivoimaloiden maisemavaikutusten selvittämistä varten. Myös maa-aineisten oton rajoituksissa (3 §) todetaan että siitä ei saa aiheutua kauniin maisemakuvan turmeltumista. Tarkasteltaviin asioihin kuuluu hankkeen ominaisuuksien ohella myös hankkeen sijaintiin liittyviä asioita, joita on myös lueteltu ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevassa asetuksessa (7 §), kuten esimerkiksi alueen nykyinen maankäyttö sekä luonnon sietokyky ottaen huomioon mm. kosteikot, rannikkoalueet, vuoristo- ja metsäalueet, luonnon- ja maisemansuojelualueet, lain nojalla luokitellut tai suojellut alueet sekä historiallisesti, kulttuurisesti tai arkeologisesti merkittävät alueet.

Eurooppalaisessa maisemayleissopimuksessa painotetaan että kansalaisten, järjestöjen ja viranomaisten keskinäisellä vuoropuhelulla on suuri vaikutus monien hankkeiden maisema-vaikutuksiin. Maiseman arvottamisessa ja laatutavoitteiden määrittelyssä on otettava huomioon eri väestöryhmät ja toimijat. Osallistuminen suunnitteluun vahvistaa paikan ja alueen kautta koettua identiteettiä, mikä tuottaa yksilöllistä, sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia. Suunnittelun hyvä laatu on maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL 6 §, 62 §, 63 §, 64 §, 65 §, 66 §, 67 §) sekä maankäyttö- ja rakennusasetuksessa (MRA 12 §, 19 §, 27 §, 30 §, 31 §, 32 §) selkeästi kytketty **osallistumiseen, vuorovaikutukseen ja avoimeen tiedottamiseen**.

Eri tahoilla on näin mahdollisuus osoittaa mielipiteitä ja antaa lausuntoja. Suunnitteluprosessin aikana toteutettavaan osallistamiseen kehitetään jatkuvasti uusia menetelmiä, esimerkiksi erilaiset kyselyt, PehmoGIS sekä Harava. PehmoGIS ja Harava ovat karttapohjaisia kyselypalveluita, joiden avulla voidaan kerätä ja inventoida sijaintiin liittyvää tietoa ja näkemyksiä alueesta. Kansalaisten ja yhteisöjen tietoa voidaan hyödyntää sekä ympäristöön liittyvissä selvityksissä että suunnittelussa. Tehdyissä mai-



Tuulivoimaloita Porissa Reposaaaren johtavalla pengertiellä. Maisemaselvitykset ovat tärkeä väline tuulivoimalan sijoittelua suunniteltaessa. Kuva: Varsinais-Suomen liitto, Aleksis Klap

semaselvityksissä ei ole vielä täysmääräisesti hyödynnetty osallistietoa, mutta suunnitteluprosessin aikainen vuorovaikutus voi tuoda myös tärkeää lisätietoa selvitykseen. Maisemaselvitys on yksi yleisön nähtävissä olevista suunnittelun perusselvityksistä. Maisemaselvityksen avulla voi myös toteuttaa maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamaa vuorovaikutusta, sillä selvityksen avulla eri osapuolet pystyvät keskustelemaan suunnitelmasta ja voidaan havainnollistaa maisemassa tapahtuvaa muutosta.



Maiseman arvo ja arvottaminen

MAISEMASELVITYKSEN TÄRKEIMPIÄ TEHTÄVIÄ ON TUODA ESILLE JA KOROSTAA NIITÄ ARVOJA, JOTKA MAISEMAN LUONNE, PIIRTEET JA OMINAISUUDET MUODOSTAVAT.

Maiseman arvon määrittäminen, eli arvottaminen, on eri arvotekijöiden tarkastelua suhteessa toisiinsa. Maiseman arvottamisessa on hyvä käyttää kriteerejä, jotka ovat yleisesti hyväksytyjä tai muuten yleispäteviä. Monesti inventointi- ja arvottamismenetelmiä kehitetään ja sovelletaan hankekohtaisesti, mutta käytetyt

kriteerit tulee tuoda selkeästi esille työn yhteydessä. Arvottaminen on aina sidoksissa tarkastelualueen ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Arvottamisessa tulee huomioida, että erilaiset alueet saattavat vaatia erilaisen lähestymistavan, eikä niihin voi välttämättä soveltaa samoja arvotuskriteerejä.

Maakuntien ja kuntien hankkeiden yhteydessä on kehitelty erilaisia arvottamismenetelmiä, kuten Turun maakuntamuseon johtamassa inventointihankkeessa "Varsinais-Suomen rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema", eli VARAKUM-projektissa, Satakunnan museon johtamassa "Pisara - Kulttuuriympäristöt arjen arvoiksi" - hankkeessa sekä Varsinais-Suomen kulttuurimaisemaselvityksessä. Kuvassa rakennettua kulttuuriympäristöä Kellahdella. Kuva: Niina Uusi-Seppä

Arvottamiskriteereitä on kehitetty pääasiassa maaseutumaisemien tai rakennetun kulttuuriympäristön arvottamista varten. Suomessa käytettyjä maiseman arvottamiskriteereitä ovat ympäristöministeriön Maisema-alueiden päivitysinventointien ohjaus- ja arviointiryhmän määrittelemät merkittävyyden arviointikriteerit sekä ympäristöministeriön ja Museoviraston määrittelemät rakennetun kulttuuriympäristön arvottamiskriteerit, jotka on viety soveltuvin osin myös lakiin rakennusperinnön suojelemisesta (8 §). Maakunnissa ja kunnissa on esimerkiksi kaavoituksen yhteydessä kehitetty myös valtakunnallisia inventointi- ja arvottamismalleja tarkentavia menetelmiä.

Maisemaan liittyy **ekologisia ja luonnon arvoja** sekä **kulttuurisia ja historiallisia arvoja**. Vaihteleva maisema ja elinympäristö, joista monet ovat syntyneet ihmisen kulttuurivaikutuksen tuloksena, vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen. Myös kaupunkimaisemissa saattaa olla hyvinkin runsaslajisia alueita. Historiallinen jatkuvuus ja kerroksellisuus maisemassa koetaan arvokkaaksi, sillä tämä vahvistaa alueen identiteettiä ja välittää eteenpäin tietoa alueen historiasta. Historialliset kartat ja muut tiedot maankäytön historiasta ovat tärkeä lähtökohta maiseman arvottamisessa ja suunnittelussa. Maisemalla on myös **symbolisia ja identiteettiä antavia arvoja** sekä **taiteellisia arvoja**.

Symboli- ja identiteettiarvoa maisemalle voivat antaa esimerkiksi historialliset tapahtumat, tapahtumapaikat ja alueen väestölle merkittävät piirteet. Maisemalla on merkitystä yksilön ja yhteisöjen identiteettien muodostuksessa. Kulttuurimaisemaan liittyviä taiteellisia arvoja ovat pääasiassa rakennustaide, ympäristötaide ja puutarhataide. Niiden ohella maisemalla on myös muita **esteettisiä arvoja**, joiden arvioimiseen vaikuttavat sosiaaliset mallit ja kulttuuritausta yhdistettynä siihen mitä tiedämme ja uskomme maisemasta sekä mistä maisema meitä muistuttaa. Maisemalla on **sosiaalisia ja virkistysarvoja**. Maisemalla ja vehreydellä on vaikutus ihmisten terveydelle ja elämänlaatuun. Maiseman sosiaaliin arvoihin vaikuttaa myös maiseman identiteettimerkitys ja paikkaleimautuminen. Maisemaa on vaikea arvioida **taloudellisena** resursina, vaikka maisemalla on todettu olevan vaikutus kiinteistöjen arvoihin ja terveyttä edistävänä tekijänä. Maaseudun viljelymaisemien arvon määrit-

tämistä on tehty myös taloudellisesta näkökulmasta. Useimmat maiseman arvokkaat piirteet ovat muodostuneet ihmisen toiminnan ja maankäytön tuloksena ja siksi myös ihmisen toiminnan päättyminen voi olla riski näille piirteille, kuten viljelymaiseman ja perinnebiotooppien säilymiselle. Tämän vuoksi maisemaa arvottaessa tulisi aina huomioida alueen elinvoimaisuus ja nykyinen toimivuus, jotka voivat olla edellytyksiä maiseman ominaisuutteen ja erityispiirteiden säilymiselle.

Maisemalle annetut arvot ja käsitys siitä, mikä on merkittävää, myös muuttuvat aikojen kuluessa ja yhteiskunnan muuttuessa. Eurooppalaisessa maisemayleissopimuksessa on painotettu maiseman kokonaisvaltaista käsittelyä, eli sopimus koskee kaikkia maisemia, niin huomattavina pidettäviä kuin arkiympäristöjä ja huonolaatuisia maisemiakin. Maankäytötpaineet ja voimavarojen rajallisuus pakottavat suuntaamaan huomion niihin alueisiin, jotka koetaan arvokaimmiksi tai jotka ovat uhattuna. Mai-

seman arvioimisessa ja määrittämisessä tulee sopimuksen mukaan ottaa huomioon väestön ja eri tahojen niille antama arvo. Erilaisten käyttäjien ja kokijoiden maisemalle asettamat arvot on tärkeä selvittää, jotta välttyttäisiin ristiriitatilanteilta niiden ja suunnitellun maankäytön välillä.

Maisema on yhtä lailla asukkaiden, matkailijoiden, elinkeinonharjoittajien tai päätöksentekijöiden maisema. Maisemaan liittyviä arvoja on vaikea mitata ja vertailla keskenään. Samat arvot eivät myöskään ole merkityksellisiä jokaiselle. Maiseman merkitys, määrittely ja arvottaminen saavat sisältönsä viime kädessä henkilökohtaisten kokemusten tai mielikuvien pohjalta. Yhteisölle arvokkaiksi määriteltyjen ominaisuuksien lisäksi, maisemaan kohdistuu myös yksilöllisiä arvoja.



Ruissalossa kohtaa monet arvot, muun muassa sosiaaliset, kulttuurihistorialliset ja luonnonarvot. Toisaalta alueella on myös häiriötekijöitä. Turun kaupunki on tehnyt Turun viheralueiden sosiaalisten arvojen kartoitusta, niin kutsuttua sosiotooppikartoitusta, sekä karttapohjaiseen että kirjalliseen kyselyyn perustuen. Kuva: Tuuli Vesanto



Maiseman sietokyky

MAISEMASELVITYKSEEN PERUSTUVALLA SUUNNITTELULLA VOIDAAN SOVITTAA MUUTOS MAISEMAAN SEKÄ VARMISTAA ETTÄ MAISEMAN MUUTOS TAPAHTUU HALLITUSTI.

Maisema muuttuu jatkuvasti luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen tuloksena. Muutokset maisemassa ovat nopeutuneet teknisen kehityksen ja elinkeinorakenteen muuttumisen myötä. Maiseman arvoille tai ominaispiirteille haitallisiksi mielletty maankäyttömuodot tai toiminnot voidaan hyvällä, selvityksiin tukeutuvalla suunnittelulla sovittaa maisemaan. Tarkoituksena on, että muutokset eivät heikennä maiseman ominaisluonnetta tai arvoja ja selvitykseen perustuvalla suunnittelulla voidaan osoittaa myös maiseman ominaisluonnetta parantavia toimenpiteitä.

Maisemahäiriöksi kutsutaan elementtiä maisemassa, joka heikentää maiseman laatua tai rikkoo maisemakuva. Kuva: Turun kaupunki, Samuli Saarinen.

Maiseman sietokyvyllä tarkoitetaan maiseman herkkyyttä muutokselle, johon vaikuttavat niin esteettiset kuin maiseman kokemiseen liittyvät tekijät. Tietyt alueet tai elementit maisemassa kestävät muutosta huonommin kuin toiset. Maisemaselvityksen avulla voidaan kuvailla maiseman sietokykyä tai muutoskestävyyttä. Tapauskohtaiset maisemaselvitykset ja vaikutusten arvioinnit ovat tärkeitä, sillä maiseman sietokykyyn vaikuttavat tekijät eivät ole ristiriidattomia. Maisemakuvaltaan erityisen herkkiä maisema-alueita ja elementtejä ovat mm. avoimet maisematilat, maisematilan raja- ja reunavyöhykkeet, maiseman pienpiirteiset alueet, maisemakuvassa erottuvat merkittävät lakialueet, merkittävät näkymäakselit ja -alueet sekä maamerkit ja maiseman arvokohdat. Myös käyttö vaikuttaa maiseman sietokykyyn, sillä maisemaan kohdistuu erilaisia

odotuksia ja asenteita riippuen siellä tapahtuvasta toiminnasta ja käytöstä. Esimerkiksi virkistyskäytössä olevien alueiden luonne on erityisen tärkeä ja niissä maiseman perinteisyyttä ja luonnonmukaisuutta arvostetaan erityisen paljon. Elinkeino- tai toiminnon muuttuminen alueella, toiminnallisen painopisteen muuttuminen tai poikkeavasti sijoitettu rakentaminen saattaa muuttaa koko alueen luonnetta.

Maiseman laatua heikentäviä tai rikkovia elementtejä kutsutaan **maisemahäiriöiksi**. Maisemahäiriö saattaa kohdistua alueen luontopiirteisiin, kulttuuripiirteisiin tai pahimmillaan koko maisemakuvaan. Maisemahäiriö on usein ajan myötä korjaantuva tai maisemoinnilla korjattavissa. **Maisemavauriosta** aiheutuva maiseman muutos on maisemahäiriötä vakavampi ja usein pysyvä, johtaen kyseisen maiseman luonnon- tai kulttuuriarvo-

jen vähenemiseen. Maanmittausalan käsitteellä **maisemahaitta** tarkoitetaan sellaista maiseman haitallista muutosta, joka pysyvästi alentaa kiinteistön, naapurin tai lähellä sijaitsevan kiinteistön arvoa ja joka ylittää korvauskynnyksen. Maisemahäiriöt ovat kokija- ja kontekstisidonnaisia,

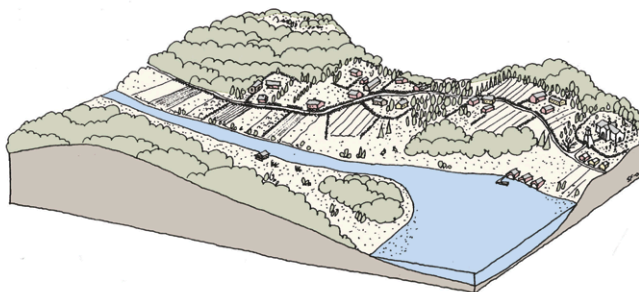
eikä samoja asioita koeta häiritseviksi kaikissa yhteisöissä tai niiden osissa.

Rakentamisen tai maankäytön mahdollisesti aiheuttama häiriö maisemassa voi johtua vieraan lisäelementin, esimerkiksi voimansiirtolinjan, tuomisesta maisemaan tai maisemassa alkuperäisien luonnonmuodostumien, esimerkiksi kalliomäen tai pitkittäis-

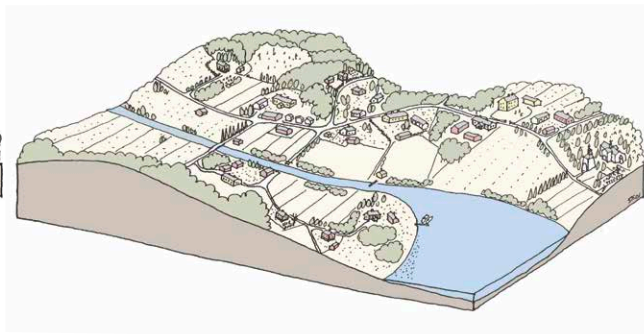
harjun, osittaisesta tai kokonaisesta poistamisesta. Uusi elementti saattaa katkaista tai sulkea alkuperäisen maiseman. Rakentaminen tai maankäyttö maisemakuvaltaan herkälle alueelle tai sen lähistölle saattaa aiheuttaa maisemakuvan eheyden, yhtenäisyyden tai mittakaavan rikkoutumisen tai muunlaisen häiriön maisemaan.

Saaristomaisemaa Jurmon kylästä. Varsinais-Suomen maakunnallisen maisemaselvityksen mukaan saariston kyläympäristöt ja maisemakuva ovat pienpiirteisiä ja herkkiä laaja-alaisille muutoksille. Jurmo on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta ja valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Kuva: Jussi Leppänen

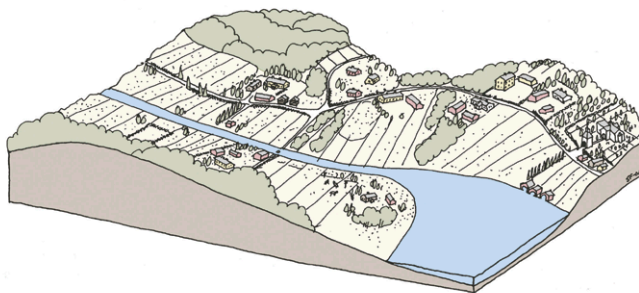




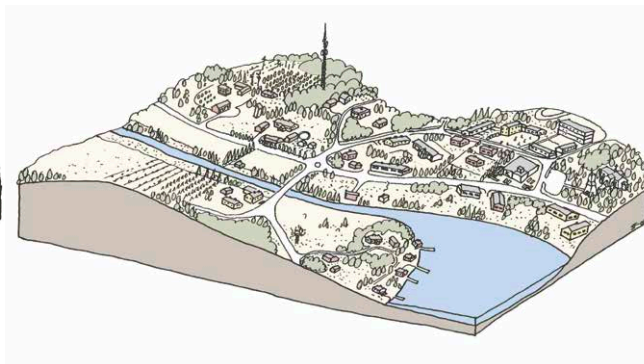
**Historiallisen ajan maanviljelysmaisema
1300–1850**



**Sotien jälkeisen ajan pientilavaltainen
maaseutumaaisema. 1940–1965**



**Isojaon jälkeinen laajentuva
maanviljelysmaisema 1850–1940**



**Hyvinvointivaltion ajan muuttuva
maaseutumaaisema 1965–2000**

Maisema muuttuu jatkuvasti osana luonnon ja kulttuurin kehitystä. Erityisesti alue- ja kaupunkisuunnittelun, liikenteen, teollisuuden, maa- ja metsätalouden sekä matkailun kehittyminen kohdistaa erilaisia muutospaineita maisemiin. Kuva: Soilikki Franssila



Maisemaselvityksen tavoitteet ja sisältö

MAISEMASELVITYKSEN SISÄLTÖ MUODOSTUU MAISEMAN PERUSTEKIJÖIDEN JA NIIDEN VUOROVAIKUTUSSUHTEIDEN SELVITTÄMISESTÄ SEKÄ SIIHEN POHJAUTUVIEN JOHTOPÄÄTÖKSIEN JA REUNAEHTOJEN ESITTÄMISESTÄ.

Museoviraston ja ympäristöministeriön määritelmän mukaan selvityksellä tarkoitetaan alueen historian, ominaisuuksien, toiminnan tai fyysisten piirteiden muutosten kuvaamista ja selvittämistä mm. maastokäynteihin ja arkistolähteisiin perustuen. Selvitys sisältää yleensä johtopäätöksiä ja yhteenvetoja alueiden tai kohteiden arvosta.

Maisemaselvityksen tavoitteita ovat

- **antaa hyvät ja selkeät lähtötiedot**
Maisemaselvitys on suunnitteluväline, joka valaisee maiseman muutosta sekä selvittää ja kartoittaa maiseman arvot ja ominaispiirteet.
- **asettaa tulevalle suunnitelmalle reunaehdoja ja antaa suosituksia**
Maiseman arvojen ja ominaispiirteiden selvittämisen jälkeen asetetaan reunaehdoja ja suosituksia, jotka otetaan huomioon rakentamisen tai maankäytön suunnittelussa.

Maisemaselvitys on suunnitteluväline, joka valaisee alueen maiseman kehitystä sekä selvittää ja kartoittaa maiseman arvot ja ominaispiirteet. Näkymä Huittisten Ripovuorelta.
Kuva: Tapio Heikkilä.

Maisemaselvityksen tarkoitus ja taustatiedot

Maisemaselvityksen on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset maisemaan. Maisemaselvitys tulee tehdä ennen varsinaista suunnittelua, jotta ei menetetä siitä saatavaa hyötyä ja jotta selvitys helpottaisi päätöksentekoa. Perusteellinen selvitystyö vaatii tietämystä monelta alalta ja monesti onnistunut selvitys tehdään usean eri alan asiantuntijan yhteistyönä. Selvitystyön tekemiseen vaaditaan työhön perehtymistä ja soveltuvaa koulutusta. Soveltuva koulutus voi olla esimerkiksi maisema-arkkitehdin tutkinto.

Maisemaselvitys tehdään tiettyä tilannetta varten, mikä määrittää sen tarkoituksen ja siksi tämä on syytä määritellä heti selvitystyön alussa, jotta selvitystyössä keskitytään olennaisiin asioihin ja sen myöhempi hyödyntäminen on helpompaa. Maisemaselvitys muotoutuu tarkoituksen tai tavoitteiden mukaan, siten että se voi esimerkiksi painottua enemmän

maiseman kehityksen ja ajallisen syvyyden selvittämiseen tai maiseman muodostaman tilallisen kokonaisuuden hahmottamiseen. Myös selvitystyön **mittakaava ja raja**us on syytä määritellä tavoitteiden määrittelyn yhteydessä. Maisemaselvitys voi olla hyvinkin laaja, mutta useinkaan ei ole tarkoituksenmukaista selvittää kaikkea mahdollista, vaan ainoastaan kyseisessä tilanteessa merkitykselliset asiat. Maisemaselvityksen sisältöön, laajuuteen ja esitystapaan vaikuttavat mm. suunnitteluhanke, pinta-ala, historiallinen kattavuus ja mittakaava.

Ennen varsinaista selvitystyötä hankitaan saatavilla oleva ja tarpeellinen **tausta-aineisto**. Keskeisiä aineistoja on usein saatavissa paikkatietomuoioisina aineistonlatauspalveluista. Paikkatietoaineistoja tuottavat muun muassa Maanmittauslaitos, Geologian tutkimuskeskus, Ilmatieteen laitos, Liikennevirasto, Museovirasto, maakuntamuseo, Maaseutuvirasto, Tilastokeskus, maakuntien liitot ja Valtion ympäristöhallinto. Tausta-aineistona toimivat kartat, myös historialliset kartat, erilaiset selvitykset ja

inventoinnit sekä mahdolliset arvotukset. Maisemaselvitystyötä tukevia selvityksiä ovat esimerkiksi kulttuuriympäristö-, luonto- ja arkeologiset selvitykset sekä -inventoinnit. Yleisimpiä, käytettävissä olevia aineistoja löytyy lueteltuina liitteessä 5. Maisemaselvitykseen liittyviä aineistoja.

Selvityksessä kerätään tietoa maiseman eri tekijöistä, eli maisematekijöistä tai maisemaelementeistä, sekä niiden keskinäisistä suhteista.

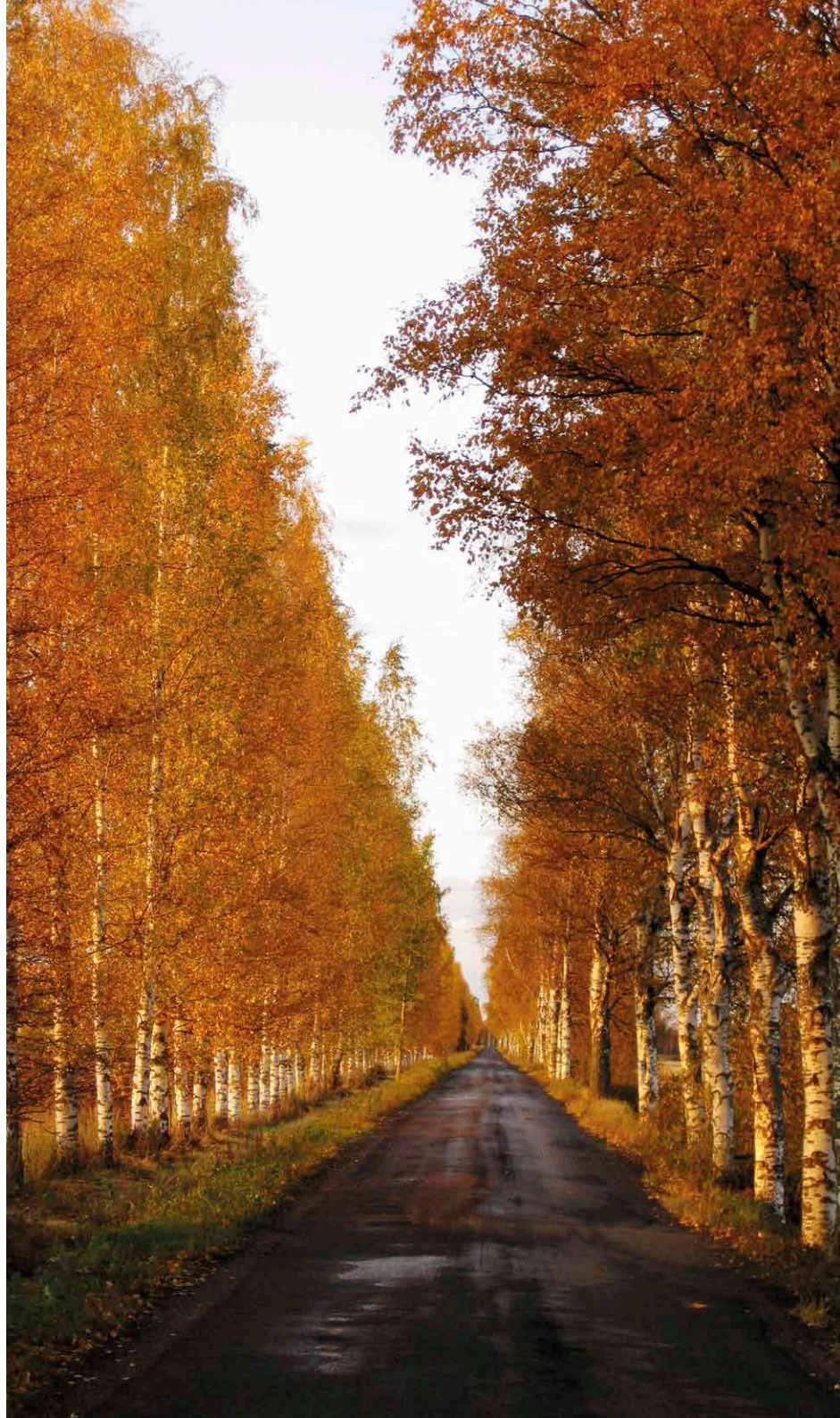
Keskeisiä **maisematekijöitä** ovat

- maa- ja kallioperä
- maastonmuodot
- vesisuhteet
- ilmasto
- kasvillisuus
- rakennettu ympäristö
- maankäyttö

Maisematekijät vaikuttavat toisiinsa, joten yhtäkin maisematekijää koskevat muutokset kertautuvat muissa.

Maiseman arvo-alueet ovat usein viranomaisten ja asiantuntijoiden eri kriteereillä osoittamia ja määrittämiä alueita. Maisemaselvityksen tehtävänä on myös nostaa esiin mahdollisia muita arvokkaita alueita maisemassa. Kuvassa koivukujanne Köyliön maisemassa. Kuva: Niina Uusi-Seppä

Maisemaselvityksessä tulee selvittää myös yhteisön arvokkaina koetut alueet. Suurin osa maisemaselvityksistä on tehty asiantuntijoiden toimesta muiden asiantuntijoiden käyttöön, mutta etenkin Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen myötä osallistavia menetelmiä ja käytäntöjä on kehitelty Suomessa ja muualla. Yhteisöllistä maisematietoa ja arvotusta on pyritty soveltamaan maisemaselvitysten yhteydessä. Käytettyjä menetelmiä ovat muun muassa paikallisten laatimat mielikuvakartat, teemahaastattelut, kävelykierrokset, ryhmäkeskustelut sekä nettifoorumit. Kansalaisten ja muiden tahojen osallistumismahdollisuudet ympäristöään koskevaan päätöksentekoon on turvattu Suomen perustuslaissa ja ympäristölaeissa ja tapahtuu siten viimeistään kaavoitusprosessin aikana, mutta myös selvityksillä on tärkeä rooli osallistiedon keräämisessä.



Maiseman arvoalueet, maisemarakenne ja maisematila

Maisemaselvityksessä esitetään **maiseman arvoalueet, maisemarakenne** sekä **maisematila**.

Maiseman arvoalueita ovat maisemallisesti, kulttuurihistorialtaan tai luonnoltaan arvokkaat alueet ja kohteet, joista monet sisältyvät seuraaviin:

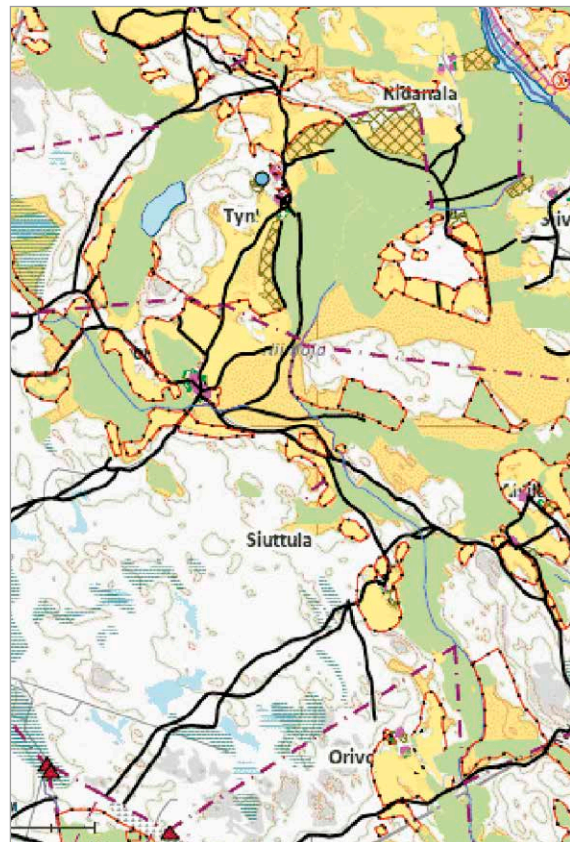
- UNESCO:n maailmanperintökohteet ja kohteiden suojavyöhykkeet
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt
- Maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt
- Valtakunnallisten alueidenkäyttö tavoitteiden mukaiset luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet
- Kansalliset kaupunkipuistot
- Kansallismaisemat
- Perinnemaisemat
- Muinaismuistoalueet
- Tiehallinnon museokohteet, museotiet ja museosillat
- Luonnonsuojelualueet
- Natura 2000-alueet
- Luonnonsuojeluohjelmien kohteet
- Erämaa-alueet, Erämaalaki (62/1991)

- Luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet
- Luonnonsuojelulaissa suojellut luontotyytit
- Valtakunnallisen harjijensuojeluohjelman kohteet
- Valtakunnallisesti ja seudullisesti arvokkaat harjuaalueet
- Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat
- Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat
- Vesistöjen rantavyöhykkeet, MRL 72 §

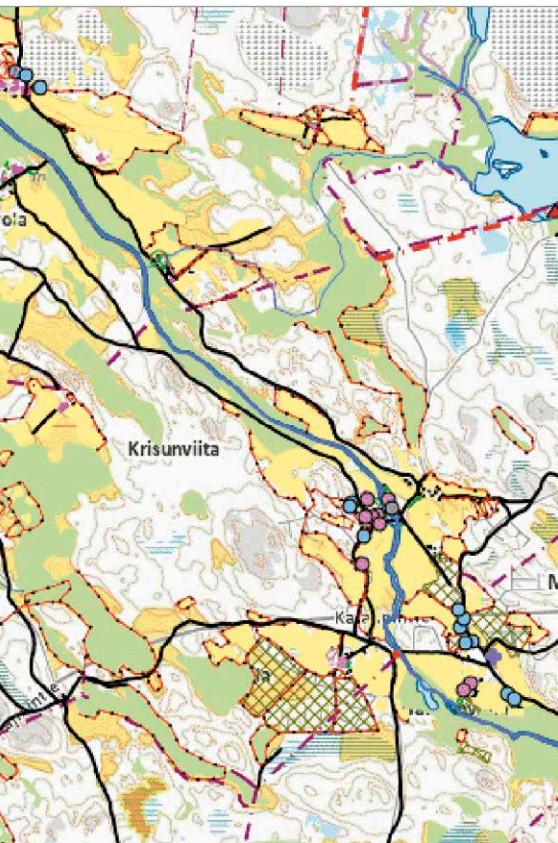
Edellä mainitut ovat viranomaisten ja asiantuntijoiden eri kriteereillä osoittamia ja määrittämiä arvokkaita alueita. Näiden lisäksi maisemaselvityksen tehtävänä on myös nostaa esiin mahdollisia muita arvokkaita alueita maisemassa. Tällaisia voivat olla paikallisten asukkaiden tärkeiksi kokemat kohteet ja alueet.

Maisemaselvitykseen sisältyy maisemahistoriallinen tarkastelu, jonka tarkoituksena on selvittää maankäytön sekä maiseman muotoutumisen historiaa. Suunnittelun tulisi huomioida maiseman ajallinen syvyys. Maisemahistoriaa koskeva selvitys voi myös olla osa laajempaa kulttuuriympäristöselvitystä, johon kuuluvat myös muinaisjäännös- ja rakennusinventoinnit. Selvityksen avulla osoitetaan alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita historialliseen jatkuvuuteen ja kerroksellisuuteen perustuen.

Maisemahistoriaa koskeva selvitys perustuu suurelta osin historiallisten karttojen tarkasteluun, muun muassa paikkatietomenetelmiä hyödyntäen. Niiden pohjalta voidaan tutkia mm. vanhojen kylien, peltöjen, niittyjen ja teiden sijaintia ja paikallistaa historiallinen maisemarakenne suhteessa nykyiseen.



Maisemarakenteeseen voidaan suhteuttaa myös rakennetut vyöhykkeet. Maisemarakenteeseen ja myöhemmän maankäyttöön ovat monissa osissa maata vaikuttaneet jääkauden jälkeiset rantavyöhykkeet, jotka nykyään ilmenevät maastossa ja ovat kartallisesti määriteltävissä korkeusvyöhykkeiden perusteella. Maisemarakenteella on olennaista merkitystä rakentamisen sijoittumiselle, vaikut-



taen muun muassa pienilmastoon ja ekosysteemin toimintoihin, niin kuin veden valuntaan ja kerääntymiseen sekä siten myös kasvillisuuteen. Maisematila, tai maisemakuva, koostuu suljetuista, avoimista ja puoliavoimista tiloista, niiden rajavyöhykkeistä sekä tärkeistä näkymälinjoista ja maamerkeistä. Tyypillisiä maamerkkejä ovat muun muassa kirkontornit ja linnavuoret. Maisematilaa analysoidessa otetaan huomioon alueen mahdolliset tilasarjat sekä arvioidaan ovatko maisematilat laajat ja yhtenäiset vai pirstoutuneet ja hajanaiset. Muun muassa maisematilan vaihtelevuudella, yhtenäisyydellä ja selkeydellä on tärkeä merkitys maiseman kokonaisvaikutelman ja suunnistettavuuden kannalta.

Maisemaselvityksen hyödyntäminen suunnittelussa

Selvityksen aikana koottu ja kartoitettu tarpeellinen tieto maiseman ominaispiirteisiin ja arvoihin liittyvistä tekijöistä sekä alueen mahdollisuuksista ja ongelmista, esitetään selkeällä ja

Maisemahistoriaselvitys valaisee maisemassa tapahtuvaa muutosta. Varsinais-Suomen maisemahistoriakartat on tehty vanhojen karttojen, pääasiassa 1700-luvun lopulta ja 1800-luvun alusta peräisin olevien isojakokarttojen pohjalta. Kuva: Lounaispaikka.

tiivistetyllä tavalla. Selkeä raportti helpottaa suunnittelua ja auttaa samaan nopean käsityksen maisemasta ja sen ominaispiirteistä ja erityispiirteistä. Kirjallisen selostuksen ohella visuaalisen materiaalin, kuten karttojen, valokuvien ja perspektiivipiirrosten, merkitys on olennainen.

Maisemaselvityksessä esitetään **maisemallisia suosituksia** sekä **reunaehdot tai toimenpiteet**, joiden avulla mahdollisesti jo olemassa olevat maisemavauriot korjattaisiin, sekä miten uusi maankäyttö sovitetaan maisemaan parhaiten. Kun selvityksessä koottu tarpeellinen tieto on esitetty ja analysoitu selkeällä ja tiivistetyllä tavalla, pystytään suunnitteluprosessissa arvioimaan vaikutukset. Suunnitteluun sisältyvässä maisemavaikutusten arvioinnissa esitetään suunniteltu alue sekä suunnitelman vaikutukset maisemaselvityksessä esitettyihin asioihin, mm. alueen luonnon- ja kulttuuripiirteisiin, maisemarakenteeseen, maisemakuvaan/maisematilaan sekä maiseman arvokkaisiin kohteisiin ja alueisiin. Vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida vaikutukset ääni- ja valomaisemaan. Maiseman muutoksen havainnollistaminen kuvasovitteiden ja illustraatioiden avulla on tärkeää.

Esimerkki maisemaselvityksestä

Seuraavassa esimerkissä on otteita Noormarkun-Toukarin maisemaselvityksestä ja osayleiskaavaluonnoksesta.

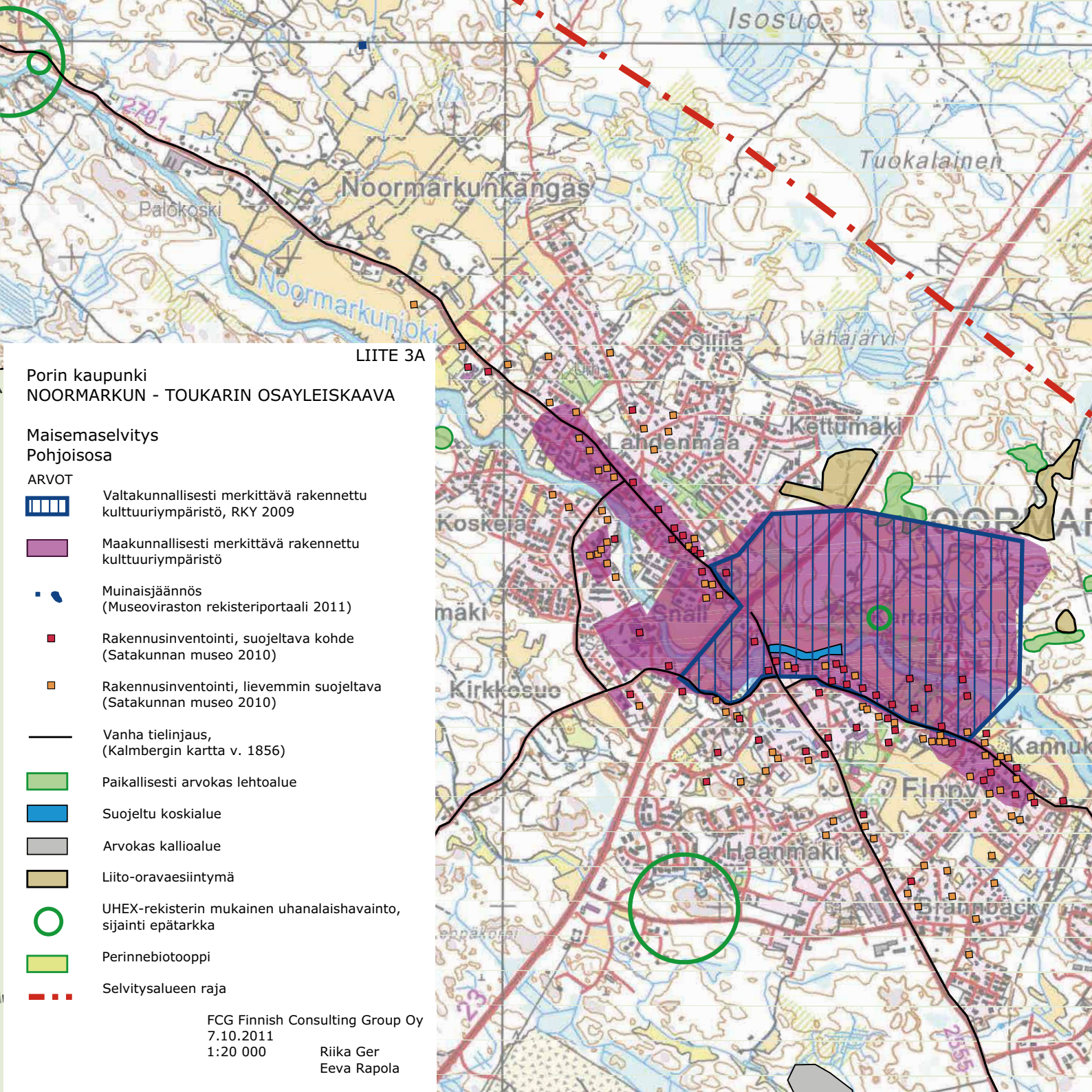
Jokainen alue on erilainen, joten esimerkkiselvitystä tulee soveltaa tapauskohtaisesti. Osayleiskaavan ja maisemaselvityksen on Porin kaupungin toimeksiannosta laatinut konsulttityönä FCG Finnish Consulting Group Oy.

Maisemaselvitys perustuu kerättyyn tausta-aineistoon, karttatarkasteluihin sekä tehtyyn maastoinventointiin. Lisäksi maisemaselvityksen rinnalla on laadittu luontoselvitys. Karttamateriaalin ohella maisemaselvityksen lopputuotokseen kuuluu myös kirjallinen raportti. Raportissa on lyhyesti käyty läpi sijoittuminen suurmaisemaan, tarkastelualueen maisemarakenne, vesisuhteet, maaperä, topografia ja korkeussuhteet, maisemakuva, maiseman arvot sekä maisemahistoria. Lopuksi maisemaselvityksessä on annettu suosituksia siitä miten maisemalliset arvot huomioidaan maankäytön suunnittelussa ja esitetty rakentamiseen hyvin soveltuvat alueet, rakentamiseen tietyin edellytyksin soveltuvat alueet ja rakentamiseen huonosti soveltuvat alueet. Maisemaselvityksen yhteydessä tuotetut kartat on jaettu neljän teeman mukaan: Maiseman perusrakenne, Maisemakuva, Maiseman arvot sekä Maankäytölliset suositukset maisemasuunnittelun näkökulmasta.

Lähde:

Noormarkun - Toukarin osayleiskaava, maisemaselvitys
209-P11420P002. FCG Finnish Consulting Group. Porin kaupunki.
2011.

Noormarkun - Toukarin osayleiskaava, kaavaselustus 0160-P11420
(valmisteluvaihe 5.4.2012). FCG Finnish Consulting Group.
Porin kaupunki. 2012.)



Porin kaupunki
NOORMARKUN - TOUKARIN OSAYLEISKAAVA

Maisemaselvitys
Pohjoisosa

ARVOT



Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, RKY 2009



Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö



Muinaisjäännös
(Museoviraston rekisteriportaali 2011)



Rakennusinventointi, suojeltava kohde
(Satakunnan museo 2010)



Rakennusinventointi, lievemmin suojeltava
(Satakunnan museo 2010)



Vanha tielinjaus,
(Kalmbergin kartta v. 1856)



Paikallisesti arvokas lehtoalue



Suojeltu koskialue



Arvokas kallioalue



Liito-oravaesiintymä



UHEX-rekisterin mukainen uhanalaishavainto,
sijainti epätarkka



Perinnebiotooppi



Selvitysalueen raja

FCG Finnish Consulting Group Oy
7.10.2011
1:20 000

Riika Ger
Eeva Rapola

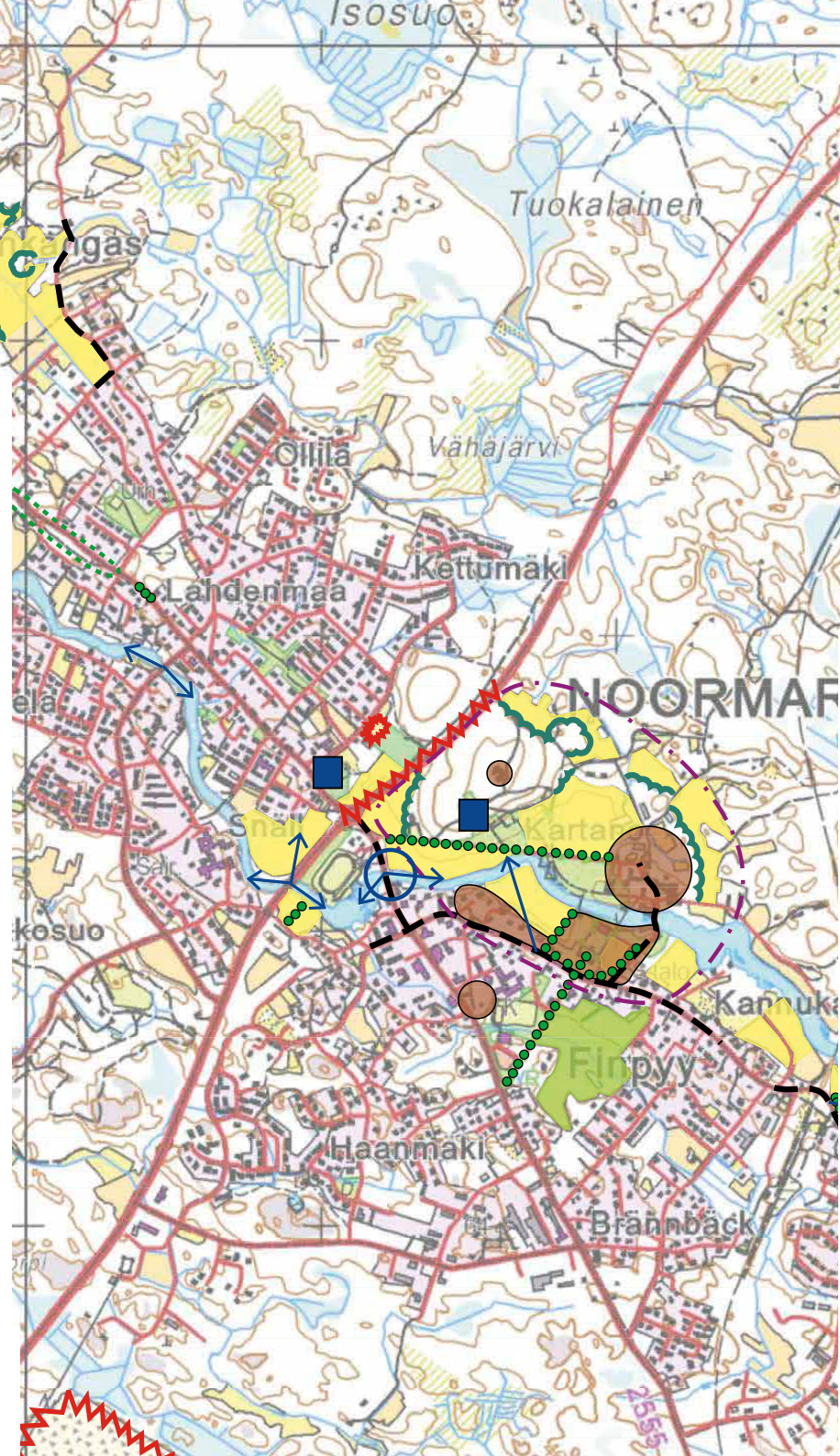


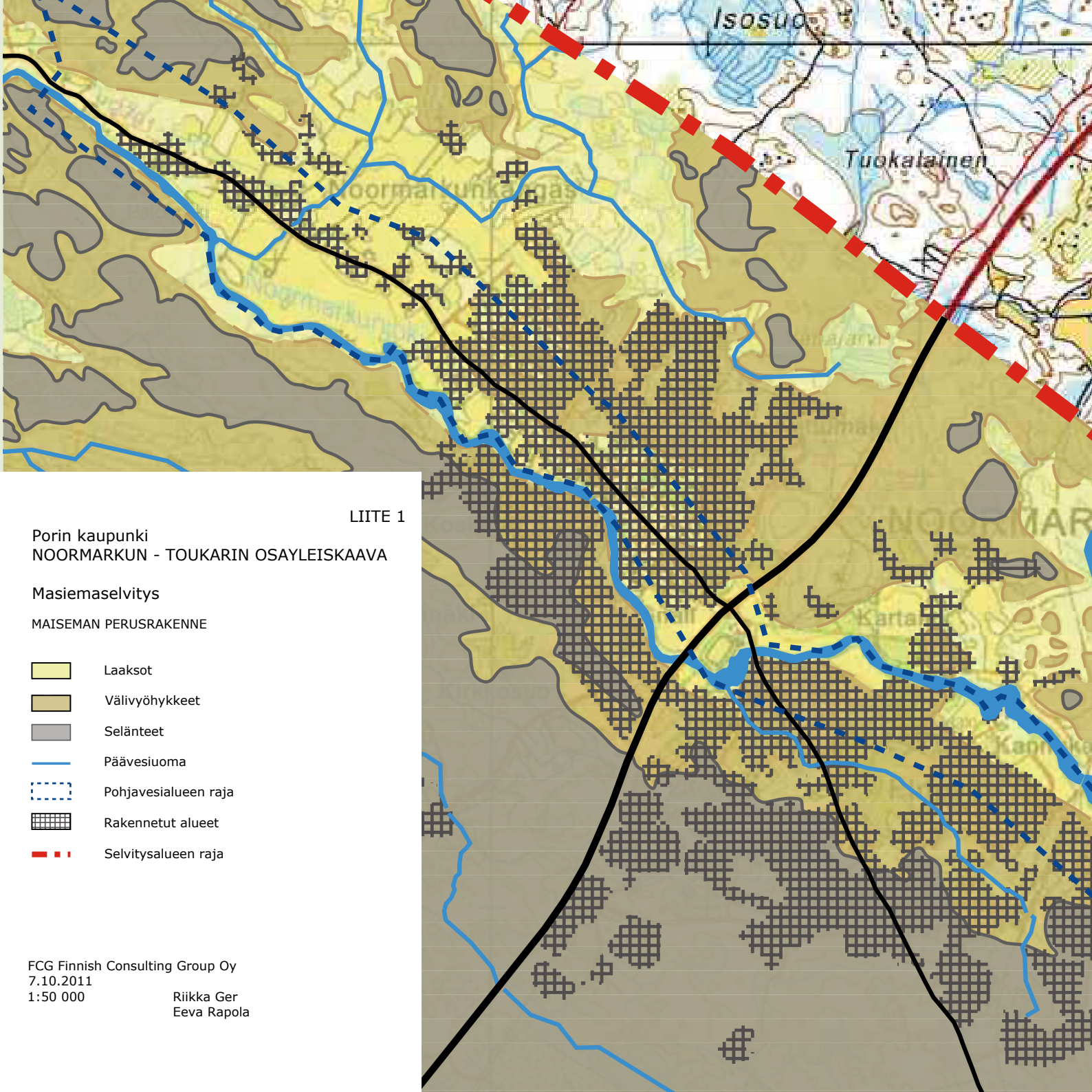
LIITE 2A

Porin kaupunki
NOORMARKUN - TOUKARIN OSAYLEISKAAVA

Maisemaselvitys
Pohjoisosa
MAISEMAKUVA

-  Tärkeä näkymä
-  Maamerkki
-  Maisemallinen solmukohta
-  Tärkeä metsänreuna/ reunavyöhyke
-  Maisemakuvallisesti tärkeä rakennusryhmä
-  Maisemallisesti tärkeä puurivi tai -kuja
-  Maisemallisesti tärkeä yksittäispuu
-  Maisemallisesti tärkeä puuryhmä/ tienvieruspuustoa
-  Vihettävä tieosuus
-  Vaikuttava maisemakokonaisuus
-  Maisemakuvallisesti arvokas tai erittäin tärkeä peltoalue
-  Maisemakuvallisesti tärkeä peltoalue
-  Umpeenkasvava/ pensoittunut alue
-  Maisemavaurio/ maa-aineksen otto
-  Maisemakokonaisuutta rikkova tiejärjestely
-  Selvitysalueen raja











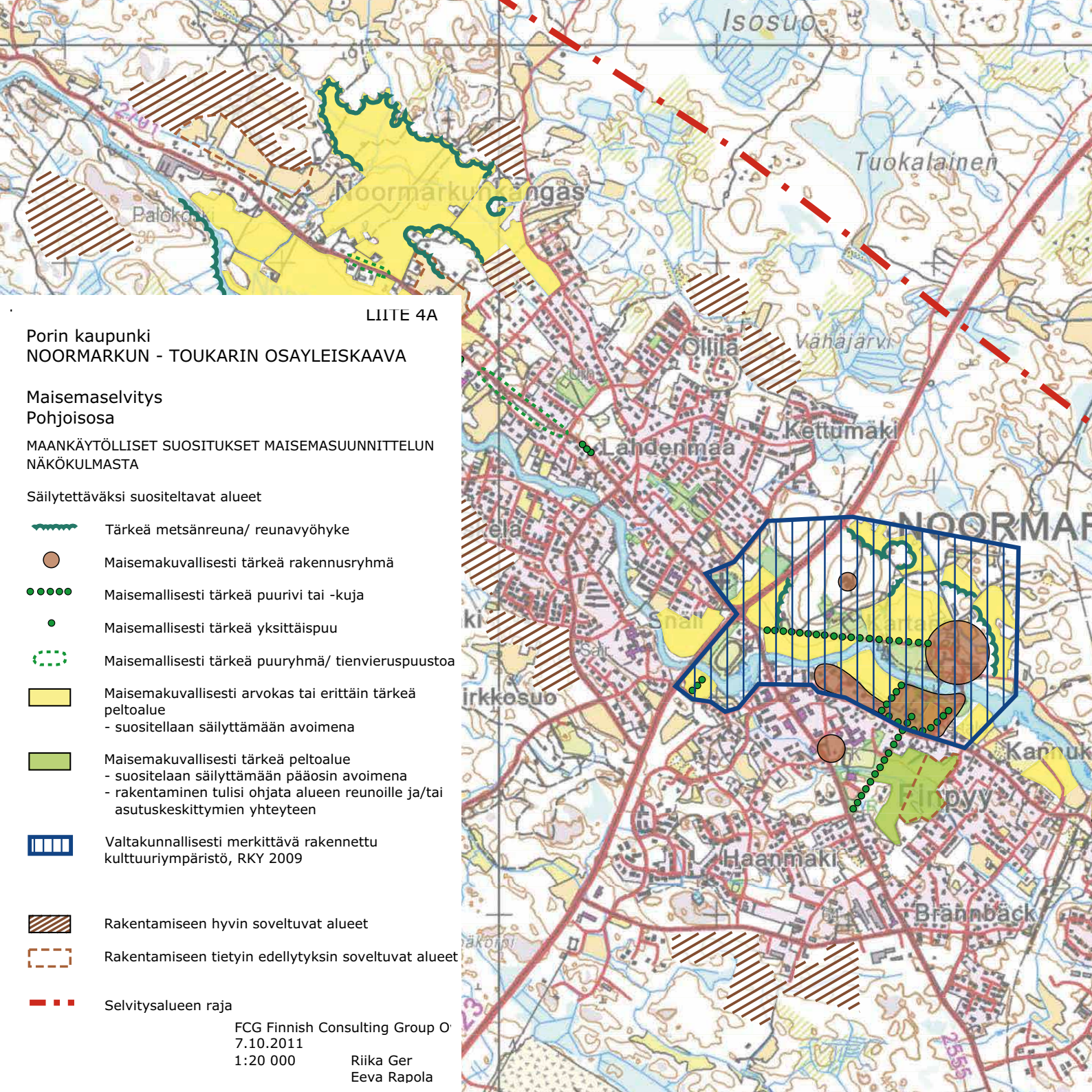
LIITE 1

Porin kaupunki NOORMARKUN - TOUKARIN OSAYLEISKAAVA

Masiemaselvitys

MAISEMAN PERUSRAKENNE

-  Laaksot
-  Välvähyökkeet
-  Selänteet
-  Päävesiuoma
-  Pohjavesialueen raja
-  Rakennetut alueet
-  Selvitysalueen raja



LIITE 4A

Porin kaupunki NOORMARKUN - TOUKARIN OSAYLEISKAAVA

Maisemaselvitys Pohjoisosa

MAANKÄYTTÖLLISET SUOSITUKSET MAISEMASUUNNITTELUN NÄKÖKULMASTA

Säilytettäväksi suositeltavat alueet

-  Tärkeä metsänreuna/ reunavyöhyke
-  Maisemakuvallisesti tärkeä rakennusryhmä
-  Maisemallisesti tärkeä puurivi tai -kuja
-  Maisemallisesti tärkeä yksittäispuu
-  Maisemallisesti tärkeä puuryhmä/ tienvieruspuustoa
-  Maisemakuvallisesti arvokas tai erittäin tärkeä peltoalue
- suositellaan säilyttämään avoimena
-  Maisemakuvallisesti tärkeä peltoalue
- suositellaan säilyttämään pääosin avoimena
- rakentaminen tulisi ohjata alueen reunoille ja/tai
asutuskeskittymien yhteyteen
-  Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu
kulttuuriympäristö, RKY 2009
-  Rakentamiseen hyvin soveltuvat alueet
-  Rakentamiseen tietyin edellytyksin soveltuvat alueet
-  Selvitysalueen raja

Tarkastelualueen maisemarakenteen ja maisemaku-
voin ominais- ja erityispiirteiden selvittäminen on maisemasel-
vityksen tärkeimpiä tehtäviä. ”Tarkastelualueen maisema-
kuvalle ovat tunnusomaisia pitkänomaiset, kapeat avoimet
maisematilat. Tarkastelualueelta löytyy myös runsaasti
metsää. Metsiin verrattuna avointa tilaa on melko vähän.
Tarkastelualueen lounaiskulmassa Kokemäenjokeen rajautu-



valla alueella peltoa on laajemmin kuin kapeissa laaksopai-
nanteissa.” Lisäksi maisemaselvityksessä voidaan esittää
alueen ongelmakohtia ja mahdollisuuksia.

Maiseman arvojen määrittelemineen on oleellista maan-
käytön suunnittelun kannalta. ”Selvitysalueen maisemalliset
arvot rakentuvat Noormarkunjoen ympärille perustuen joen
ohella Noormarkun ruukin alueen vaikuttavaan rakennus-
kantaan sekä kauniiseen puistomaiseen ympäristöön ja
jokea kehystäviin peltoihin. Satakunnan maakuntakaavassa
Noormarkun ruukin alueella on suojelualue - aluevaraus.
Kohde kulkee maakuntakaavassa nimellä Noormarkun ruuk-
ki – Kannukaupunki. Myös harjua seurailevan tien varren
männikköjaksot sekä komeat yksittäiset männyt nostavat
osaltaan maiseman arvoa. Selvitysalueen eteläpuoliskolla
maisemalliset arvot perustuvat Söörmarkun idylliseen kylä-
miljööseen sekä pitkänomaisiin viljelylaaksoihin. Noormar-
kussa valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kult-
tuuriympäristöjen aluerajauksiin sisältyy myös osa alueen
edustavimmista pelloista. Kauniit joki- ja peltonäkymät ovat
osaltaan selvitysalueen vahvuuksia.” Arvokasta tietoa suun-
nittelun pohjaksi tuo myös maisemahistoriallinen tarkastelu,
mikä valaisee alueen kehitystä sekä antaa kuvan alueen
historiallisesta kerroksellisuudesta ja jatkuvuudesta.

Tärkeän osan maisemaselvityksestä muodostaa johto-
päättökset maisemallisten arvojen huomioonottamisesta
maankäytön suunnittelussa. Maisemaselvityksen perus-
teella voidaan ehdottaa maisemaa parantavia toimenpiteitä
sekä asettaa reunaehdot suunnittelulle.

Lähde: Noormarkun - Toukarin osayleiskaava, maisemaselvitys
209-P11420P002. FCG Finnish Consulting Group. Porin kaupunki.
2011.

Kuvia Noormarkun ruukinalueelta. Kuvat: Kirsti Virkki, Anna-Leena
Seppälä

PORIN KAUPUNKI


NOORMARKUN-TOUKARIN OSAYLEISKAAVA

OIKEUSVAIKUTTEINEN

EHDOTUS 24.5.2013
1:10 000

YLEISKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET:


Alueiden käytön kehittämistavoitemerkinnät:


 OHJEELLINEN/VAIHTOEHTOINEN TIELINJAUS.
Tien/kadun tarkempi linjaus määritetään tien/kadun suunnittelun yhteydessä.


 KEVYEN LIIKENTEEN YHTEYSTARVE.
Merkinnällä on osoitettu seudulliset kevyen liikenteen yhteystarpeet. Merkintä ei osoita yhteyden tarkaa sijaintia tai tyyppiä.


 MELUNTORJUNTATARVE.

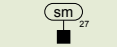
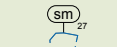
Alueiden erityisominaisuudet:

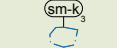
 VALTAKUNNALLISESTI JA MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ KULTTUURI-
YMPÄRISTÖT JA MAISEMAT.
Alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on edistettävä kulttuuriympäristön arvojen säilymistä. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydetävä museoviranomaisen lausunto. Alueet on numeroitu ja yksilöity osayleiskaavan selostuksessa.

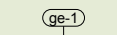
 PAIKALLISESTI ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ.
Alueen kehityshistorian näkyminen maisemassa sekä kohteiden arvokkaat erityispiirteet tulee säilyttää. Korjaus- ja uudisrakentaminen tulee sopeuttaa alueen vanhaan rakentamistapaan ja ympäristöä tulee hoitaa alueen kulttuuriympäristötä kunnioittaen. Alueet on numeroitu ja yksilöity osayleiskaavan selostuksessa.

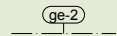
 SUOJELTU RAKENNUS JA PIHAPIIRI.
Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti tai kyläkuvan kannalta arvokas rakennus ja pihapiiri, joka tulee maankäyttö- ja rakennuslain 41 §:n 2 momentin mukaan säilyttää. Suojitavassa rakennuksessa suoritettavien toimenpiteiden ja pihapiirin uudisrakentamisen ratkaisujen tulee olla sellaisia, että rakennusten ja pihapiirin erityiset arvot säilyvät. Merkittävistä toimenpiteistä on pyydetävä museoviranomaisen lausunto. Kohteet on numeroitu ja yksilöity osayleiskaavan selostuksessa ja jaoteltu kahteen luokkaan säilyneisyyden ja merkityksen perusteella.

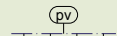
 TAAJAMA- TAI KYLÄKUVAN KANNALTA ARVOKAS RAKENNUS JA PIHAPIIRI.
Rakennuksessa suoritettavien toimenpiteiden ja uudisrakentamisen ratkaisujen tulee olla sellaisia, että rakennusten ja pihapiirin taajama- tai kyläkuvallinen merkitys säilyy. Kohteet on numeroitu ja yksilöity osayleiskaavan selostuksessa.


 MUINAISMUISTOKOHDE TAI -ALUE.
Muinaismuistolain (295/1963) rauhoittama kiinteä muinaisjäänös. Kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Kohdetta tai aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydetävä museoviranomaisen lausunto. Vallitseva maankäyttö, kuten maa- ja metsätalous on sallittu. Koneellinen metsämaan muokkaus ja kannonnosto on kielletty. Kohteena merkityn muinaisjäänösalueen laajuus tulee selvittää ennen toimenpiteitä. Merkinnällä on osoitettu rauhoitusluokan 1 ja 2 muinaismuistokohdet tai -alueet. Kohteet ja alueet on numeroitu ja yksilöity osayleiskaavan selostuksessa.

 HISTORIALLINEN KYLÄTONTTI.
Alueella saattaa sijaita muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäänöksiä. Vallitseva maankäyttö on sallittu. Aluetta koskevista rakennushankkeista ja isommista kaivutöistä on pyydetävä museoviranomaisen lausunto. Alueet on numeroitu ja yksilöity osayleiskaavan selostuksessa.

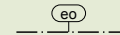
 ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA. MAISEMAN JA LUONNONARVOJEN
KANNALTA ARVOKAS HARJUALUE.
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon alueella olevat maa-aineslain tarkoittamat maisema- ja luontoarvot sekä mahdollisten maisemavurioiden korjaustarve.

 ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA. MAISEMAN JA LUONNONARVOJEN
KANNALTA ARVOKAS KALLIOALUE.
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon alueella olevat maa-aineslain tarkoittamat maisema- ja luontoarvot sekä mahdollisten maisemavurioiden korjaustarve.

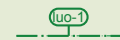
 TÄRKEÄ TAI VEDEN HANKINTAAN SOVELTUVA POHJAVESIALUE.
Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa on otettava huomioon pohjaveden laadun ja muodostumisen turvaamine Olyksyaluot on sijoitettava rakennusten sisätiloihin tai katettuun suoja-aitaeseen, jonka tilavuus vastaa vähintään varastoitavan öljyn enimmäismäärää. Maalämpöön perustuvien lämmitysjärjestelmien rakentaminen on mahdollista ainoastaan ympäristönsuojeluviranomaisten hyväksymällä tavalla.



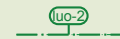
NATURA 2000 -VERKOSTOON KUULUVA TAI EHDOTETTU ALUE.
Ennen alueen luonnonsuojelusta merkittävästi muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee hankkia valtion luonnonsuojeluviranomaisen lausunto.



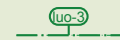
MAANKAMARAN AINESTEN OTTOALUE.
Alueelle ei ole sallittua rakentaa uutta haja-asutusta.



LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE.
Metsälain, luonnonsuojelulain tai vesilain mukainen tai muutoin erityisen tärkeä elinympäristö.



LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE.
Merkinnällä on osoitettu uhanalaisen lajin, liito-oravan esiintymisalue. Alueella on kielletty liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittäminen ja heikentäminen. Alueen suunnittelussa on lisäksi huomioitava, että liito-oravalle jätetään riittävät lisääntymis-, ruokailu- ja liikkumisaueet sekä yhtenäiset kulkuyhteydet alueen sisällä ja sen ulkopuolella.



LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE.
Merkinnällä on osoitettu lepakoiden tärkeä ruokailualue tai siirtymäreitti ja muu lepakoiden käyttämä alue. Maankäytössä huomioitava alueen arvo lepakoille (EUROBATS-sopimus). Maankäytössä mahdollisuuksien mukaa huomioitava alueen arvo lepakoille.
Merkinnällä on osoitettu UHEX-rekisterin mukaisia uhanalaishavaintoja. Alue tulee säilyttää mahdollisimman luonnontilaisena.

Käyttötarkoituksimerkinntät:



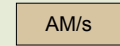
PIENTALOVALTAINEN ASUNTOALUE.



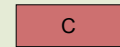
PIENTALOVALTAINEN ASUNTOALUE, JOTA EI ASEMAKAAVOITETA OSAYLEIS-
KAAVAN TAVOITEVUOTEEN MENNESSÄ.
Alueelle voidaan sallia myös ympäristöön soveltuvia toimitiloja. Poikkeus- ja rakennuslupia alueelle myönnettäessä tulee tarkistaa, että hanke kokonsa ja muotonsa puolesta soveltuu ympäristöönsä ja, että se täyttää ympäristöhygieniset vaatimukset.



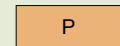
MAATILOJEN TALOUSKESKUSTEN ALUE.



MAATILOJEN TALOUSKESKUSTEN ALUE. ALUEEN YMPÄRISTÖ SÄILYTETÄÄN.
Alueella olevien valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuriympäristöjen arvot on otettava erityisesti huomioon alueen suunnittelussa ja rakentamisessa.



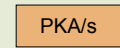
KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE.



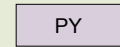
PALVELUJEN JA HALLINNON ALUE.



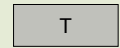
YKSITYISTEN PALVELUJEN, HALLINNON JA ASUMISEN ALUE.
Alueelle sallitaan ympäristöön sopivaa täydennysrakentamista. Uudisrakentamisen määrä, laatu ja sijainti alueella määrätään asemakaavoituksen yhteydessä. Alueella olevien valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuriympäristöjen arvot on otettava erityisesti huomioon alueen suunnittelussa ja rakentamisessa.



YKSITYISTEN PALVELUJEN, HALLINNON JA ASUMISEN ALUE. ALUEEN
YMPÄRISTÖ SÄILYTETÄÄN.
Täydennysrakentaminen tehdään suojeltavan ympäristön ehdoilla. Uudisrakentamisen määrä, laatu ja sijainti alueella määrätään asemakaavoituksen yhteydessä. Alueella olevien valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuriympäristöjen arvot on otettava erityisesti huomioon alueen suunnittelussa ja rakentamisessa.



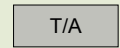
JULKISTEN PALVELUJEN JA HALLINNON ALUE.



TEOLLISUUS- JA VARASTOALUE.



YMPÄRISTÖHÄIRIÖTÖITÄ AIHEUTTAMATTOMAN TEOLLISUUDEN ALUE.



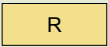
PIENTEOLLISUUS- JA ASUNTOALUE.
Alueella sallitaan vain ympäristöhäiriöitä aiheuttamaton pienteollisuus.



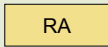
VIKISTYVALUE.



URHEILU- JA VIRKISTYSPALVELUJEN ALUE.



LOMA- JA MATKAILUALUE.



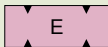
LOMA-ASUNTOALUE.



MATKAILUPALVELUJEN ALUE.



RAUTATIELIIKENTEEN ALUE.



ERITYISALUE.



YHDYSKUNTAATEKNISEN HUOLLON ALUE.



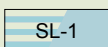
HAUTAUSMAA-ALUE.



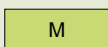
SUOJAVIHERALUE.



LUONNONSUOJELUALUE.



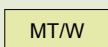
LUONNONSUOJELUALUE.
Valtakunnallisiin suojeluohjelmiin kuuluva alue.



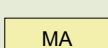
MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE.



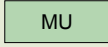
MAATALOUSALUE.



MAATALOUSALUE, JOTA VOIDAAN VARAUTUMISSUUNNITELMAN
MUKAAN KÄYTTÄÄ TULVAVESIEN JOHTAMISEEN.



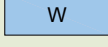
MAISEMALLISESTI ARVOKAS PELTOALUE.
Alueen pellot tulee säilyttää avoimina. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sijoittaa huolellisesti arvokkaaseen maisemaan, olevien rakennusten yhteyteen tai metsän reunaan. Alueilla sallitaan ainoastaan maatalouteen liittyvä rakentaminen ja avoimelle pelloalueelle rakentamista tulee erityisesti välttää.



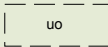
MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISTÄ ULKOILUN
OHJAAMISTARVETTA.
Alueelle on sallittua ulkoilureittien ja niihin liittyvien rakenteiden rakentaminen. Alueella ei saa suorittaa maisemaa muuttavia toimenpiteitä, kuten avohakkuita, ilman maisematyölupaa.



MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ
YMPÄRISTÖARVOJA.
Alueen metsänhoidossa tulee ottaa huomioon ympäristöarvot. Alueella ei saa suorittaa maisemaa muuttavia toimenpiteitä, kuten avohakkuita, ilman maisematyölupaa.

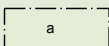


VESIALUE.

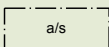


TULVAUOMA.
Merkinnällä on osoitettu tulvauoman ohjeellinen raja.

Ruukin aluetta koskevat erityismerkinnät:

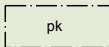


ASUMISEN JA LUOVIENTOIMINTOJEN ALUE.

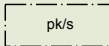


ASUMISEN JA LUOVIENTOIMINTOJEN ALUE. ALUEEN YMPÄRISTÖ
SÄILYTETÄÄN.

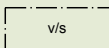
Täydennysrakentaminen tehdään suojeltavan ympäristön ehdoilla.



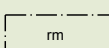
YKSITYISTEN PALVELUIDEN JA HALLINNON ALUE.



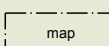
YKSITYISTEN PALVELUIDEN JA HALLINNON ALUE.
Täydennysrakentaminen tehdään suojeltavan ympäristön ehdoilla.



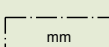
SUOJELTAVA PUUTARHA TAI PUUKUJA.



MATKAILUA PALVELEVIENTOIMINTOJEN ALUE.
Alue on tarkoitettu ruukin alueen matkailuliiketoimintaa ja sitä tukevia tiloja varten. Alueelle on sallittu hevostallien ja -maneesien rakentaminen.



MAISEMALLISESTI ARVOKAS PELTOALUE.
Alueen pellot tulee säilyttää avoimina. Alueelle ei sallita täydennysrakentamista.

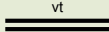


MAISEMALLISESTI ARVOKAS METSÄALUE.
Alueen metsänhoidossa tulee ottaa huomioon maisemalliset ja kulttuuriympäristön arvot. Alueella ei saa suorittaa maisemaa muuttavia toimenpiteitä, kuten avohakkuita, ilman maisematyölupaa. Alueelle ei sallita täydennysrakentamista.

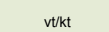


VIRKISTYS- / RETKEILYKOHDE.
Kohteessa sallitaan ruukin alueen matkailuliiketoimintaan liittyvien ja sitä tukevien pienimuotoisten rakennelmien rakentaminen.

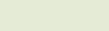
Kohde- ja viivamerkinnät:



KAKSIAJORATAINEN PÄÄTIE-KATU.



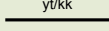
VALTATIE/KANTATIE.



SEUTUTIE/PÄÄKATU.



YHDYSTIE/KOKOOJAKATU.



UUSI TIEYHTEYS



UUSI ERITASOLIITYMÄ.



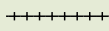
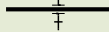
ERITASORISTEYS ILMAN LIITYMÄÄ.



RAIDELIIKENTEEN JA AJONEUVOLIIKENTEEN ERITASORISTEYS.



YHDYSRATA.
Yhdysradan risteämiset ajoneuvoliikenteen, kevyen liikenteen ja ulkoilureittien kanssa tulee toteuttaa eritasoratkaisuin.
OHJEELLINEN LIIKENNEPAIKKA.



.....

MAAKUNNALLISESTI ARVOKAS VANHA TIELINJA.
Ympäristön uudis- ja korjausrakentaminen, tien korjaustoimenpiteet sekä ympäristönhoito tulee sopeuttaa tien varren kyläkuvaan ja maisemaan.

oooooooooooooooooooo

OHJEELLINEN ULKOILUREITTI.

oooooooooooooooooooo

OHJEELLINEN MELONTAREITTI.



VOIMALINJA



UUSI VOIMALINJA



VOIMALINJAN YHTEYSTARVE.



MAAKAASUVERKON YHTEYSTARVE.
Maankäytön suunnittelulla on turvattava maakaasuverkon yhteystarpeen toteuttamismahdollisuus.

SELV.



SELVITYSALUE, JONKA KÄYTTÖTARKOITUKSEN MÄÄRITTELY EDELLYTTÄÄ LISÄSELVITYSTÄ.
Pohjoisen satamatien (st 272) jatkeen varrella olevien alueiden toteuttaminen voidaan aloittaa vasta sen jälkeen, kun tien rakentamisesta on tehty päätös.

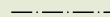
YHDYSKUNTARAKENTEEN LAAJENEMISSUUNTA.
Merkintä osoittaa suunnat, jotka voidaan kaavoittaa vasta siinä vaiheessa, kun uudet ja olennaisesti muuttuvat alueet sekä pienin toimenpitein kehitettävät alueet on kaavoitettu.



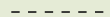
NYKYISET TIET JA LINJAT.



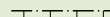
UUDET TIET JA LINJAT.



OSA-ALUEEN RAJA.



OHJEELLINEN ALUEEN TAI OSA-ALUEEN RAJA.



POIKKIVIIVA OSOITTAA RAJAN SEN PUOLEN, JOHON MERKINTÄ KOHDISTUU.

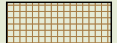
Ympäristömuutoksia kuvaavat merkinät:



NYKYISELLÄÄN SÄILYVÄT ALUEET.
(Käyttötarkoituksen kirjaintunnus ja väri).



UUDET JA OLENNAISESTI MUUTTUVAT ALUEET.
(Käyttötarkoituksen kirjaintunnus ja väri).



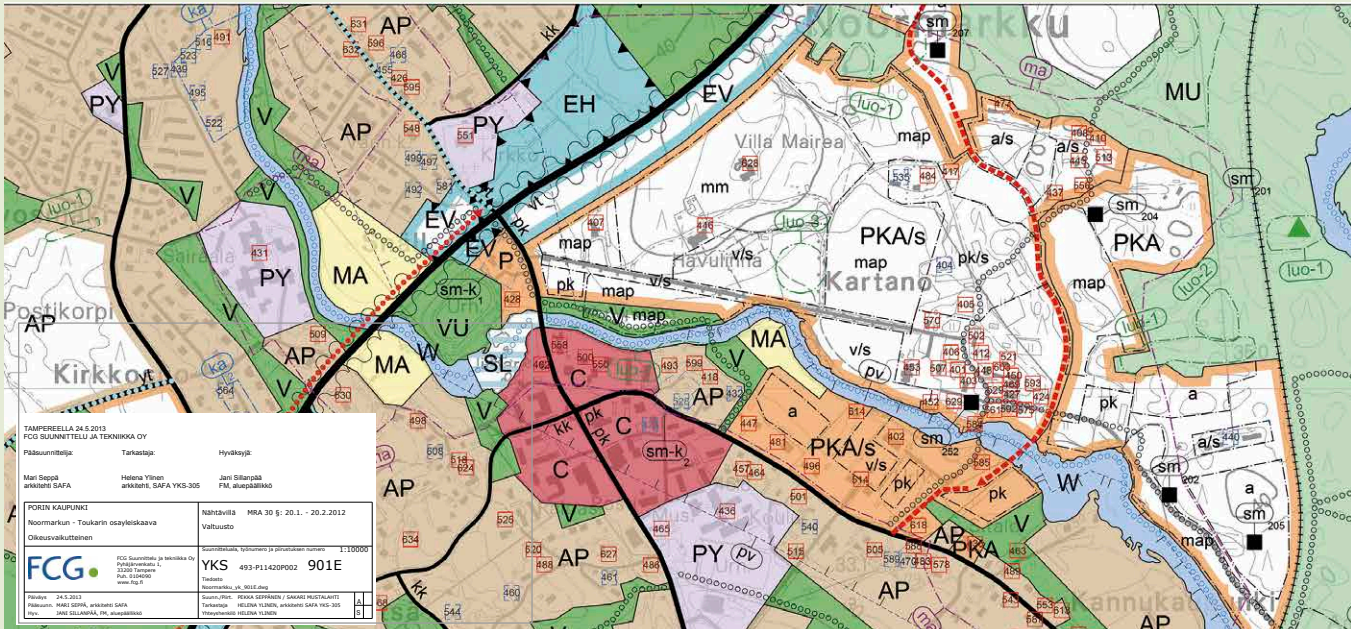
PIENIN TOIMENPITEIN KEHITETTÄVÄT ALUEET.
(Käyttötarkoituksen kirjaintunnus ja väri).

YLEISMÄÄRÄYKSET:

Osayleiskaavan alueella on useita alueita, joilla maaperän pilaantuneisuus ja mahdollinen puhdistustarve on selvitettävä asemakaavoituksen tai muun tarkemman suunnittelun yhteydessä, tai jos alueen käyttötarkoitus muuttuu oleellisesti nykyisestä. Kohteet on esitetty kaavaselostuksen liitekartalla 7.

Toukarin alueella ja Noormarkunjoen ympäristössä on rakentamisessa otettava huomioon alimmat suositeltavat rakentamiskorkeudet. Toukarin alueella alin rakentamiskorkeus on N60+2,65. Noormarkunjoen varrella alin rakentamiskorkeus vaihtelee jokiosuuksittain ja on esitetty kaavaselostuksen liitekartalla 8.

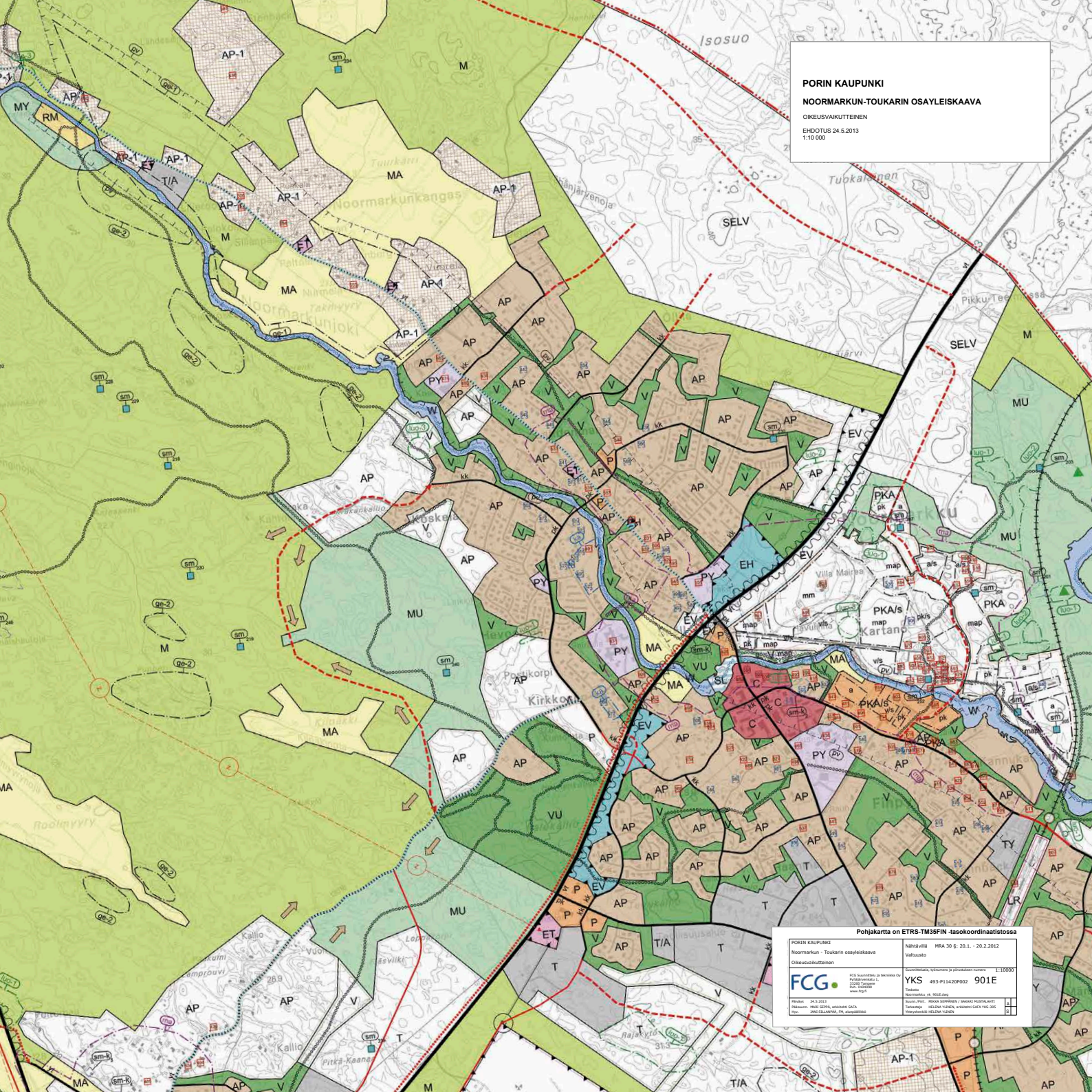
SUURENNOS 1:5000



NOORMARKUN-TOUKARIN OSAYLEISKAAVA

OIKEUSVAIKUTTEINEN

EHDOTUS 24.5.2013
1:10 000



Pohjakartta on ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatistossa

PORIN KAUPUNKI
Noormarkun - Toukarin osayleiskaava

NSHtSviliš MRA 30 §: 20.1. - 20.2.2012

Valtuusto

FCG.

FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy Pyhäjärvenkatu 1, 33200 Tampere	Suunnitteluala, työnnumero ja piirustuksen numero	1
	YKS 493-P11420P002	901E

Päiväys 24.5.2013
Päämann, MARI SEPPIÄ, arkkitehti SAKA

Tiedosto	Noormarkku_yh_901E.svg
Grafiikka/Piir.	PEKKA SEPÄNEN / SAKARI MUSTALAHTI
Tarkastaja	HELENA YLINEN, arkkipiiri SAFA YKS-305

Lainsäädäntö

MAISEMAA JA MAISEMASELVITYSTÄ KÄSITELLÄÄN MM. EUROOPPALAISESSA MAISEMAYLEISSOPIMUKSESSA SEKÄ MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAISSA.

Suomen perustuslaki 20 § Vastuu ympäristöstä

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen

ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Eurooppalainen maisemayleissopimus

Tasavallan presidentin asetus Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta

Annettu: 10.03.2006

Tasavallan presidentin päätöksen mukaisesti, joka on tehty ympäristöministerin esittelystä, säädetään:

1 §

Firenzessä 20 päivänä lokakuuta 2000 tehty Eurooppalainen maisemayleissopimus, jonka eduskunta on hyväksynyt 4 päivänä lokakuuta 2005 ja jonka tasavallan presidentti on hyväksynyt 25 päivänä marraskuuta 2005 ja jota koskeva hyväksymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan 16 päivänä joulukuuta 2005, tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2006 niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta 25 päivänä marraskuuta 2005 annettu laki (922/2005) tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2006.

3 §

Yleissopimuksen muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat asetuksena voimassa.

4 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2006.

Helsingissä 10 päivänä maaliskuuta 2006

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista on tullut voimaan 30.11.2000 ja päätöksen tarkistus 1.3.2009.

4.3 Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu

Yleistavoitteet

Alueidenkäytöllä edistetään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Olemassa olevia yhdyskuntarakenteita hyödynnetään sekä eheytetään kaupunkiseutuja ja taajamia. Taajamia eheyttäessä parannetaan elinympäristön laatua.

...

Erityistavoitteet

...

Alueidenkäytön suunnittelussa on edistettävä olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä sekä luotava edellytykset hyvälle taajamakuvalle. Taajamia kehitettäessä on huolehdittava siitä, että viheralueista muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia.

...

4.4 Kulttuuri ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

Yleistavoitteet

Alueidenkäytöllä edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä. Alueidenkäytöllä edistetään elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä. Ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden sekä tarpeen mukaan niiden ja muiden arvokkaiden luonnonalueiden välillä edistetään. Alueidenkäytöllä edistetään luonnon virkistyskäyttöä sekä luonto ja kulttuurimatkailua parantamalla moninaiskäytön edellytyksiä. Suojelualueverkoston ja arvokkaiden maisema-alueiden ekologisesti kestävä hyödyntämistä edistetään virkistyskäytössä, matkailun tukialueina sekä niiden lähialueiden matkailun kehittämisessä suojelutavoitteita vaarantamatta. Alueidenkäytössä edistetään kyseiseen tarkoitukseen osoitettujen hiljaisten alueiden säilymistä. Alueidenkäytöllä edistetään luonnonvarojen kestävä hyödyntämistä siten, että turvataan luonnonvarojen saavuus myös tuleville sukupolville. Alueidenkäytössä ja sen suunnittelussa otetaan huomioon luonnonvarojen sijainti ja hyödyntämismahdollisuudet. Alueidenkäytössä edistetään vesien hyvän tilan saavuttamista ja ylläpitämistä.

Erityistavoitteet

Alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja maisemat. Näillä alueilla alueidenkäytön on sovellettava niiden historialliseen kehitykseen.

...

4.7 Luonto ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Yleistavoitteet

Alueidenkäytöllä edistetään rannikkoalueen, Lapin tunturialueiden ja Vuoksen vesistöalueen säilymistä luontoja kulttuuriarvojen kannalta erityisen merkittävinä aluekokonaisuuksina. Samalla varmistetaan, että asumisen ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen edellytykset säilyvät. Alueiden erityispiirteet tunnistetaan ja alueidenkäyttö sovitetaan mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen, luonnon kestokyvyn ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi. Samalla tuetaan luonnonoloihin sopeutuneiden omaleimaisten kylä ja kulttuuriympäristöjen säilymistä ehyinä. Saaristomerellä kiinnitetään huomiota alueen jakaantumiseen rannikko, väli ja ulkosaaristoon sekä niiden luonnon, kulttuuriympäristöjen ja asutuksen ominaispiirteiden säilymiseen. Samalla otetaan huomioon elinkeinoelämän ja pysyvän asutuksen tarpeet. Saaristomerellä turvataan kulttuurimaisema kannalta merkittävien alueiden ja riittävän laajojen rakentamattomien alueiden säilyminen. Maankohoamisrannikolla otetaan huomioon maankohoamisen taloudelliset ja ympäristölliset vaikutukset olemassa olevaa rakennetta uudistettaessa ja uutta suunniteltaessa. Jokien suistoalueilla kiinnitetään erityistä huomiota maiseman ja luonnontalouden erityispiirteisiin. Rakentamisen sijoittelussa turvataan maankohoamisrannikolle ominaisten luonnon kehityskulkujen alueellinen edustavuus. Saamelaiden kotiseutualueen alueidenkäytössä otetaan huomioon saamelaisille alkuperäiskansana kuuluva oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan saamelaiden perinteisten elinkeinojen kehittämisedellytysten turvaamiseksi. Poronhoitoalueel-

la turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset. Vuoksen vesistöalueella ohjataan matkailua, vesistöjen virkistyskäyttöä ja vesiliikennettä sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä siten, että järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät.

...

5. Tavoitteiden ympäristö- ja muut vaikutukset

...

Vaikutukset maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön

Tavoitteet kokonaisuudessaan edistävät maiseman ja erityisesti kansallisen kulttuuriperinnön säilymistä ja niiden huomioon ottamista maankäytössä ja rakentamisessa.

Keskeneräisillä ja maisemakuvaltaan hajanaisilla taajama-alueilla eheyttämisen vaikutus maisemakuvaan on todennäköisesti positiivinen. Taajama-alueiden ulkopuolella hajautuneen rakentamisen maisemaan ja kulttuuriperintöön kohdistuvat haittavaikutukset vähenevät. Sen sijaan eheyttäessä alueita, joille ovat leimaa antavina avoimet kulttuurimaisemat ja historialliset kohteet, täydennysrakentamiseen perustuvan eheyttämisen vaikutukset saattavat olla kielteisiä.

...

Maankäyttö- ja rakennuslaki sekä maankäyttö- ja rakennusasetus

MRL 1. luku Yleiset säännökset 1 §. Lain yleinen tavoite.

Tämän lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä.

...

MRL 1. luku Yleiset säännökset 5 §. Alueiden käytön ja suunnittelun tavoitteet

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

...

4) luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä

...

MRL 1. luku Yleiset säännökset 6 §. Vuorovaikutus ja kaavoituksesta tiedottaminen

Kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, siten kuin jäljempänä tässä laissa säädetään.

Kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

MRL 1. luku Yleiset säännökset 9 §. Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

MRL 3. luku Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet 22 §. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet voivat koskea asioita, joilla on:

...

2) merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön



MRL 3. luku Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet 22 §. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

VNP valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 30.11.2000

...

1.4 Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2009. Kohdassa korostetaan sekä yleis- että erityistavoitteissa valtakunnallisesti merkittävän kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyminen pitää ottaa huomioon sekä yleisesti alueiden käytössä että erityisesti eri kaavatasoilla. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon suunnittelun lähtökohtina. Näillä inventoinneilla tarkoitetaan seuraavia laaja-alaiseen valmisteluun perustuvia selvityksiä:

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992).

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (Museovirasto 2009).

Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekonaisuudet (Sisäasiainministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983).

Suomen lainsäädäntö ja useat sopimukset velvoittavat edistämään tiettyjen viranomaisten ja asiantuntijoiden määrittelemien arvokkaiden kohteiden ja alueiden säilymistä. Vanha Rauma on UNESCON maailmanperintökohde. Kuva: Anna-Leena Seppälä.

MRL 4. luku Maakunnan suunnittelu 28 § Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota:

...

6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen

...

MRL 5. luku Yleiskaava 39 § Yleiskaavan sisältövaatimukset

Yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon:

...

8) rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonarvojen vaaliminen

...

MRL 7. luku Asemakaava 54 § Asemakaavan sisältövaatimukset

Asemakaava on laadittava siten, että (...) rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää.(...)

MRL 9. luku Kansalliset kaupunkipuistot 68 § Kansallinen kaupunkipuisto

Kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, luonnon monimuotoisuuden

den, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistysellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa kansallinen kaupunkipuisto. (30.12.2008/1129)

Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka tämän lain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön.

Puistoon osoitetaan ensi sijassa kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Muita alueita puistoon voidaan osoittaa omistajan suostumuksella. Omistajan suostumus ei ole kuitenkaan tarpeen, jos puiston perustamispäätöksessä tai hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei anneta aluetta koskevia 70 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä. (30.12.2008/1129)

MRA 1. luku Yleiset säännökset 1 §. Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa.

Asetuksessa täsmennetään että

... kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus, aikaisemmin tehdyt selvitykset sekä muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida kaavan merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset:

...

2) maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon;

3) vaikutukset kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;

...

5) vaikutukset kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön.

...

MRA 11. luku Rakentamisen luvanvaraisuus ja lupamenettely 64 §. Maston tai tuulivoimalan rakentaminen.

Jos rakennuslupaa tai toimenpidelupaa haetaan maston rakentamiseen, lupahakemukseen on liitettävä:

1) selvitys hankkeen vaikutuksista maisemaan ja naapureihin;

.....

Luonnonsuojelulaki

LSL 1. luku Yleiset säädökset 1 § Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on:

...

2) luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen;

...

LSL 5. luku Maiseman suojelu 32 §. Maisema-alue (eli maisemanhoitoalue)

Luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa maisema-alue.

33 § (22.12.2009/1587) Maisema-alueen perustaminen

Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö. Muusta maisema-alueesta päättää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus maakunnan liiton esityksestä.

34 § Maisema-aluetta koskevat määräykset

Perustamispäätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisien piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen maisema-aluetta koskevista määräyksistä. (22.12.2009/1587)

Maisema-aluetta koskevia rakennuslainsäädännön piiriin kuuluvia määräyksiä ei sovelleta alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava. (5.2.1999/144)

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

YVA-laki 1. luku 2 § Lain tavoite ja määritelmät

Määritelmiä

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) ympäristövaikutuksella hankkeen tai toiminnan aiheuttamia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

...

c) yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön;

...

Valtioneuvoston asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

YVA-asetus 2. luku 7 § Arviointimenettelyn soveltaminen yksittäistapauksessa

...

c) luonnon sietokyky ottaen erityisesti huomioon

- kosteikot,
- rannikkoalueet,
- vuoristo- ja metsäalueet,
- luonnon- ja maisemansuojelualueet,
- lain nojalla luokitellut tai suojellut alueet,
- alueet, joilla yhteisön lainsäädännössä vahvistetut ympäristön tilaa kuvaavat ohjearvot on jo ylitetty,
- tiheään asutut alueet sekä
- historiallisesti, kulttuurisesti tai arkeologisesti merkittävät alueet;

...

Maa-aineslaki

MAL 24.7.1981/555 3 §. (23.5.1997/463) Ainesten ottamisen rajoitukset.

Tässä laissa tarkoitettuja aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu:

1) kauniin maisemakuvan turmeltumista;

...

Alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa (5.2.1999/134).

...

Ottamispaikat on sijoitettava niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisimman vähäiseksi (...)

Maisemaselvitykseen liittyvät aineistot

Valtakunnalliset inventoinnit

1) Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, Suomen ympäristökeskus

Maisemanhoito. Maisema-alueityöryhmän mietintö I. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto, Mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto, Mietintö 66/1992. Helsinki 1993

Valtioneuvoston periaatepäätös maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä 5.1.1995

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi www.maaseutumaaisemat.fi

2) Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Rakennettu kulttuuriympäristö 2009 (RKY 2009) www.rky.fi

3) Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset

Museoviraston ylläpitämä valtakunnallinen muinaisjäännösrekisteri <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>

Suurmaisemaan liittyviä selvityksiä

Maakunnalliset maisemaselvitykset

Esimerkiksi.

Missä maat on mainiommat. Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Uudenmaan liiton julkaisuja E 114–2012. Helsinki 2012.

Maakunnallinen maisemaselvitys: Varsinais-Suomi. Rautamáki, Maija. Varsinais-Suomen seutukaavaliitto. Turku 1990.

Maisemamaakunnat, maakunnallinen viheraluejärjestelmä. Rautamáki, M. 1983. Teknillinen korkeakoulu, maisemalaboratorio. Julkaisu 3/82. Turku.

Maisemanhoitoalueiden maisemanhoitosuunnitelmat, esimerkkejä osallistavasta suunnittelusta

Lakeuksien laidalta Katikan kuruille – Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Nummijärvi, Marketta. Suomen ympäristö 37/2008.

Komiat kylät pohjoisen maisemassa – Kairalan ja Luiiron maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Kokko, Marjut; Kurkela, Anna; Pihkala, Antti; Tallavaara, Kari. Suomen ympäristö 9/2009. Rovaniemi.

Muita selvityksiä, inventointeja, raportteja, tutkimuksia, ohjelmia, opinnäytetöitä löytyy seuraavilta tahoilta

- Kunnat
- ELY-keskus
- Suomen ympäristökeskus SYKE
- Maakuntaliitto
- Museovirasto
- Maakuntamuseo
- Metsähallitus

Kartta- ja paikkatietoaineistoja

- Lounaispaikka - Lounais-Suomen alueellinen paikkatietokeskus
- Oiva ja muut ympäristö- ja paikkatietopalvelut
- MIP – Museon informaatioportaali (Varsinais-Suomi)
- Pakki – inventointisovellus (Satakunta)
- Kuntien karttapalvelut
- Maanmittauslaitos

Geologian tutkimuskeskuksen maa- ja kallioperään liittyviä digitaalinen kartta-aineisto sekä karttoihin liittyvät oppaat ja raportit

Maanmittaushallituksen ja Suomen Maantieteellisen Seuran julkaisema Suomen kartasto

Kansallisarkiston historiallinen kartta-aineisto (Pitäjänskartat, Isojakokartat, Kuninkaan kartasto, Venäläiset topografiakartat, vanhat peruskartat)

Karttojen kertomaa - Vanhojen karttojen kautta maiseman historiaan. Lehtinen, Leena. Ympäristöministeriö. Helsinki 2005.

Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Seppälä, Sirkka-Liisa. Ympäristöministeriö. Suomen Ympäristö 1/2006. Helsinki 2006.

Paikallishistoriat

Haastattelut, paikallistuntemus

Oppaita

Ympäristöministeriö on julkaisut oppaita, joissa käsitellään maisemaselvityksiä:

- Mastot maisemassa, Ympäristöministeriön ympäristöopas 107. Helsinki 2003. (julkaisu on saatavissa myös internetistä).
- Tuulivoimalat ja maisema. Weckman, Emilia, Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 5 /2006. Helsinki 2006. (julkaisu on saatavissa myös internetistä).
- Tuulivoimarakentamisen suunnittelu. Ympäristöministeriö. Ympäristöhallinnon ohjeita 4 /2012. Helsinki 2012. (Julkaisu on saatavissa internetistä).

OPAS 9 | 2013

MAISEMASELVITYS

TIETOA MAISEMASTA JA SUUNTAVIIVOJA SUUNNITTELUN TUEKSI

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-890-7 (painettu)

ISBN 978-952-257-891-4 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (painettu)

ISSN 2242-2935 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-891-4

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

